GIG CYMRU NHS WALES | Iechyd Cyhoeddus Cymru Public Health Wales

Newid Hinsawdd yng Nghymru: Asesiad o’r Effaith ar Iechyd

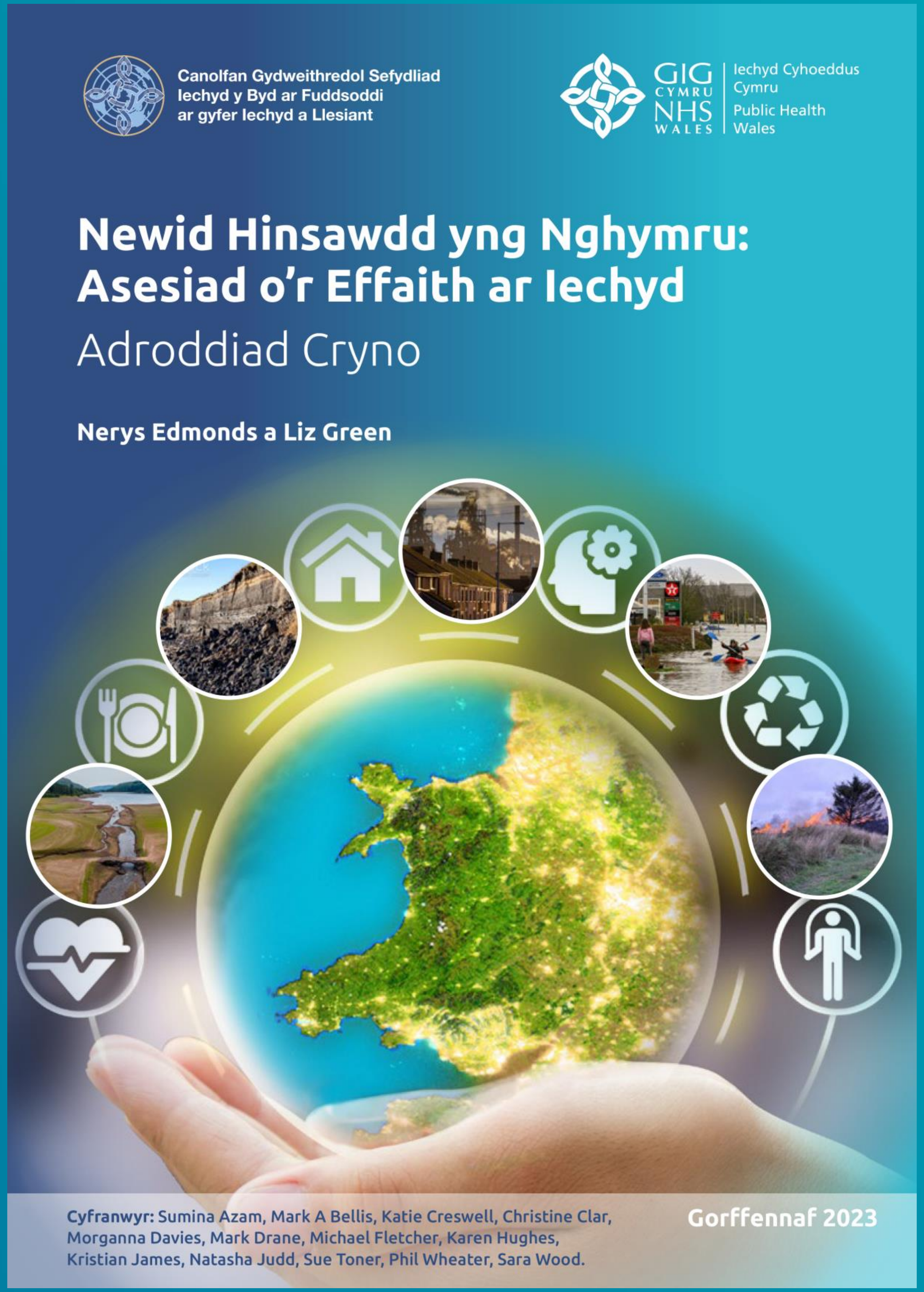

Liz Green, Cyfarwyddwr Rhaglen, Iechyd Cyhoeddus Cymru
Nerys Edmonds, Prif Swyddog Iechyd y Cyhoedd, Iechyd Cyhoeddus Cymru

Gorffennaf 2023

Cyfeirnod:

Edmonds, N., and Green, L. (2023) Newid Hinsawdd yng Nghymru: Asesiad o'r Effaith ar Iechyd, Ymddiriedolaeth GIG Iechyd Cyhoeddus Cymru. https://phwwhocc.co.uk/resources/newid-hinsawdd-yng-nghymru-asesiad-or-effaith-ar-iechyd/?lang=cy

Cyfranwyr:

Sumina Azam, Mark A Bellis, Katie Creswell, Christine Clar, Morganna Davies, Mark Drane, Michael Fletcher, Karen Hughes, Kristian James, Natasha Judd, Sue Toner, Phil Wheater, Sara Wood.

© 2023 Ymddiriedolaeth GIG Iechyd Cyhoeddus Cymru.
Gellir atgynhyrchu'r deunydd a gynhwysir yn y ddogfen hon o dan delerau'r Drwydded Llywodraeth Agored (OGL)
www.nationalarchives.gov.uk/doc/open-government-licence/version/3/
cyn belled â'i fod yn cael ei wneud yn gywir ac nad yw'n cael ei ddefnyddio mewn cyd-destun camarweiniol. Cydnabyddiaeth i'w nodi i Ymddiriedolaeth GIG Iechyd Cyhoeddus Cymru. Mae hawlfraint yn y drefn deipograffyddol, y dyluniad a'r gosodiad yn perthyn i Ymddiriedolaeth GIG Iechyd Cyhoeddus Cymru.

Crynodeb gweithredol

Bydd newid hinsawdd yn cael effaith hirdymor fawr ar iechyd, llesiant a thegwch. Mae'r effeithiau hyn yn amlochrog, nid ydynt yn sefydlog a byddant yn effeithio ar boblogaeth Cymru yn y dyfodol agos ac yn y tymor hir. Mae newid hinsawdd yn her fawr ar draws y byd ac mae wedi cael ei gydnabod fel rhwystr i lesiant, cymdeithas, yr amgylchedd a datblygiad economaidd ar lefel genedlaethol a rhyngwladol.

Gosod y sefyllfa

Mae Ymddiriedolaeth GIG Iechyd Cyhoeddus Cymru (ICC) yn cydnabod mai newid hinsawdd yw un o fygythiadau iechyd y cyhoedd mwyaf arwyddocaol y ganrif, gan beryglu iechyd corfforol, a iechyd a llesiant meddyliol. Mae'n bygwth pob rhan o fywyd sy'n effeithio ar ein gallu i gyflawni a chynnal iechyd da. O ganlyniad mae ICC wedi gwneud mynd i'r afael ag effeithiau newid hinsawdd ar iechyd y cyhoedd yn flaenoriaeth yn ei Strategaeth Hirdymor o 2023 – 2035 ac mae wedi ymrwymo i weithio gydag asiantaethau partner i ymateb a hwyluso gweithredu ar addasu a lliniaru hinsawdd (Ymddiriedolaeth GIG Iechyd Cyhoeddus Cymru, 2023).

Cefndir

Dechreuwyd yr Asesiad o'r Effaith ar Iechyd gan Iechyd Cyhoeddus Cymru yn dilyn datganiad o argyfwng hinsawdd gan Lywodraeth Cymru yn 2019.

Arweiniwyd y gwaith gan yr Uned Gymorth Asesu'r Effaith ar Iechyd Cymru yn Iechyd Cyhoeddus Cymru

Cafodd Grŵp Cynghori Strategol ei gynnull yn 2019 yn cynnwys cynrychiolwyr o Lywodraeth Cymru, Cyfoeth Naturiol Cymru (CNC), timau iechyd cyhoeddus lleol a Chymdeithas Llywodraeth Leol Cymru.

Bu oedi gyda gwaith ar yr HIA oherwydd yr ymateb i COVID 19.

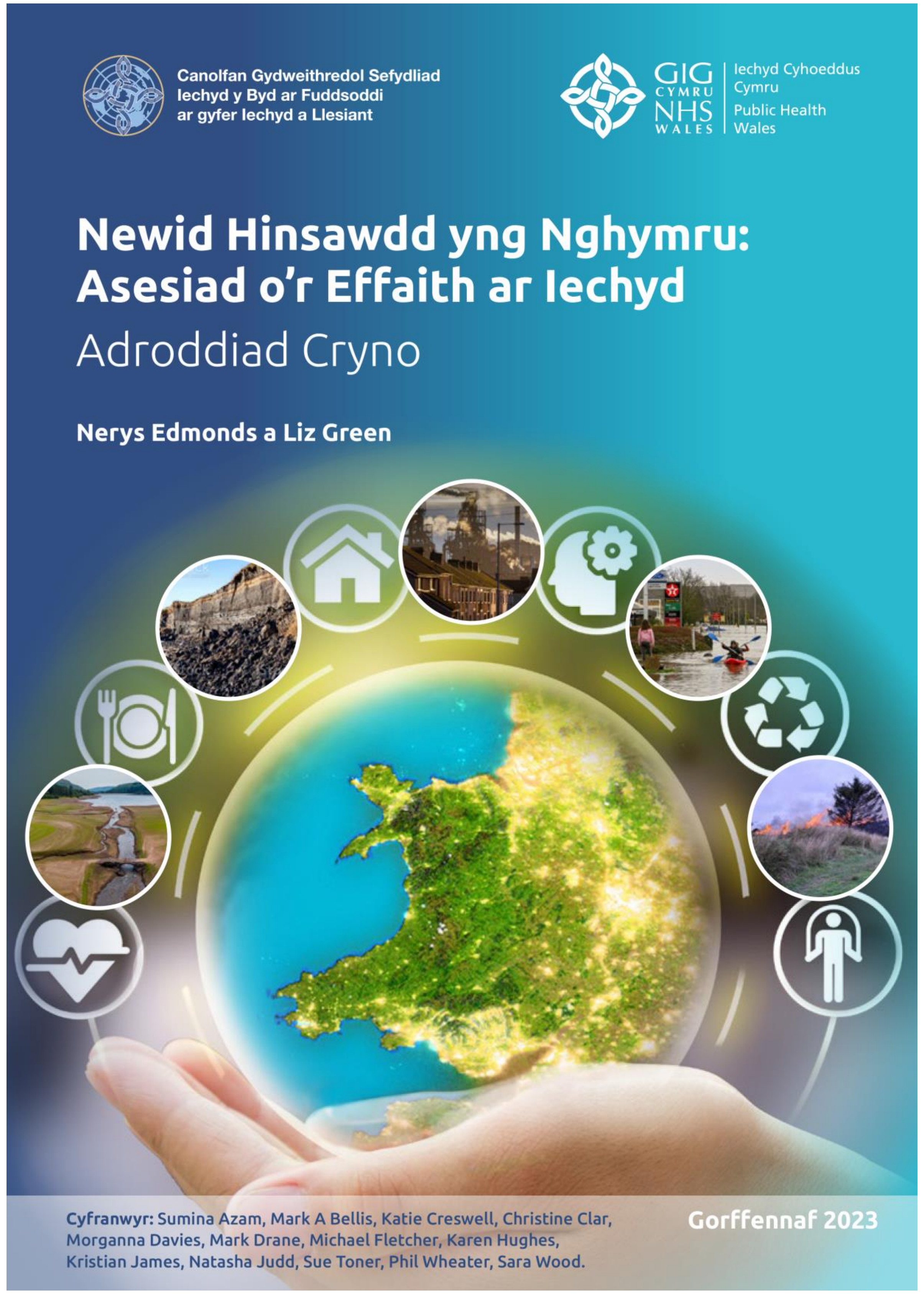

Nodau'r Asesiad o'r Effaith ar Iechyd ar Newid Hinsawdd yng Nghymru

- Nodi effeithiau iechyd a llesiant posibl newid hinsawdd yng Nghymru - boed yn gorfforol, yn feddyliol neu'n gymdeithasol
- Nodi sut bydd newid hinsawdd yn effeithio ar fywydau pobl lle maent yn byw, yn gweithio ac yn chwarae, beth mae'n ei olygu?
- Darparu tystiolaeth ar gyfer integreiddio iechyd i mewn i gynllunio addasiadau a llunio polisïau
- Cefnogi sefydliadau a phenderfyniadau yng Nghymru - llywio cynlluniau, polisïau a datblygu rhaglenni
- Llywio rhaglen waith Iechyd Cyhoeddus Cymru a chyrff strategol wrth gynllunio ar gyfer y dyfodol

Cwmpas

- Cwmpas - Cymru yn unig; cynhwysfawr/cymhleth; cyfranogol; yn asesu effaith bosibl a gwirioneddol.
- Nodwyd effeithiau negyddol (-) a chadarnhaol/cyfleoedd (+)
- Canolbwyntio ar yr effeithiau ar benderfynyddion cymdeithasol iechyd, y grwpiau poblogaeth yr effeithir arnynt ac anghydraddoldebau
- Seiliedig ar dystiolaeth: Adolygiad o lenyddiaeth; cyfweliadau, 2 weithdy i randdeiliaid; astudiaethau achos

Proses HIA

1. Sgrinio
2. Cwmpasu
3. Arfarnu tri math o dystiolaeth: Poblogaeth, cyhoeddedig, ansoddol
4. Adroddiad ac argymhellion
5. Adolygu a myfyrio gan gynnwys monitro a gwerthuso

Sylfaen dystiolaeth

- Adolygiad o lenyddiaeth systematig wedi'i arwain gan brotocol manwl a gynhaliwyd gan Brifysgol Bangor
- Adolygiad llenyddiaeth wedi'i dargedu wedi'i ddiweddaru yn 2021 - 2022
- Gweithdai rhanddeiliaid cyfranogol x 2
- Cyfweliadau â rhanddeiliaid allweddol x 19
- Proffil iechyd y boblogaeth

Cafodd y dystiolaeth ei thriongli, ei syntheseiddio a'i dadansoddi a chafodd effeithiau eu nodi a'u nodweddu.

Disgrifyddion a ddefnyddir i nodweddu effeithiau

Math o effaith		
Cadarnhaol / cyfle Effeithiau yr ystyrir eu bod yn gwella statws iechyd neu'n cynnig cyfle i wneud hynny		**Negyddol** Effeithiau yr ystyrir eu bod yn lleihau statws iechyd
Tebygolrwydd yr effaith		
Cadarnhawyd	Tystiolaeth uniongyrchol gref ee o ystod eang o ffynonellau bod effaith eisoes wedi digwydd neu'n mynd i ddigwydd	Cadarnhawyd
Tebygol	Mwy tebygol o ddigwydd na pheidio. Tystiolaeth uniongyrchol ond o ffynonellau cyfyngedig	Tebygol
Posibl	Gallai ddigwydd neu beidio. Credadwy, ond gyda thystiolaeth gyfyngedig i gefnogi	Posibl
Dwysedd / difrifoldeb yr effaith		
Mawr	Arwyddocaol o ran dwyster, ansawdd neu helaethder. Arwyddocaol neu'n ddigon pwysig i fod yn deilwng o sylw, yn nodedig	Mawr
Cymedrol	Cyfartalog o ran dwysedd, ansawdd neu faint	Cymedrol
Bach	Bach o ran swm neu faint, dibwys	Bach
Hyd yr effaith		
B = Tymor byr	Gwelir yr effaith mewn 0 – 3 blynedd	
C = Tymor canolig	Gwelir yr effaith mewn 3 – 10 mlynedd	
H = Tymor hir	Gwelir yr effaith mewn >10 mlynedd	

Cadarnhawyd Tebygol Posibl Mawr Cymedrol Bach B Tymor byr C Tymor canolig H Tymor hir

Iechyd Cyhoeddus Cymru
Public Health Wales

Negeseuon allweddol a chrynodeb

Mae ein hiechyd a'n llesiant yn dibynnu ar iechyd y blaned a'i hecosystemau

- Mae mynd i’r afael â’r newid hinsawdd drwy leihau allyriadau â chyd-fuddiannau mawr i iechyd
- Mae newid hinsawdd yn debygol o gael effaith fawr ar iechyd, llesiant a thegwch yng Nghymru, gan gynnwys ansawdd a mynediad ym maes iechyd a gofal cymdeithasol. Rydym eisoes yn gweld yr effeithiau hyn.
- Mae rhai grwpiau poblogaeth yn fwy agored i niwed a / neu'n agored i effeithiau
- Mae angen mwy o weithredu ar frys ledled Cymru i addasu’r amgylcheddau y mae pobl yn byw, yn gweithio, yn chwarae ac yn dysgu ynddynt i ddiogelu iechyd a llesiant yn wyneb newid hinsawdd.

- Mae angen i weithredu ar addasu fynd y tu hwnt i ymatebion i gyfnodau unigol o dywydd eithafol - mae angen atebion ataliol hirdymor sy'n addasu polisi, tai, yr amgylchedd byw ac ymddygiad.
- Bydd polisi addasu a phenderfyniadau mewn sectorau eraill yn effeithio ar ganlyniadau iechyd. Mae angen i iechyd, llesiant a thegwch fod yn ganlyniadau polisi addasu ar draws sectorau
- Mae angen cryfhau cyfranogiad ac ymglymiad y cyhoedd mewn polisi a chynllunio ar gyfer y dyfodol.
- Mae angen mwy o gymorth i adeiladu gwydnwch a helpu cymunedau i baratoi, ymateb ac ymadfer ar ôl llifogydd, erydu arfordirol, ac effeithiau amgylcheddol eraill.

"The severity of the risks we face must not be underestimated. These risks will not disappear as the world moves to Net Zero; many of them are already locked in. By better understanding and preparing for the coming changes, the UK can prosper, protecting its people, its economy, and its natural environment. A detailed, effective action plan that prepares the UK for climate change is now essential and needed urgently."

Y Farwnes Brown, Cadeirydd Pwyllgor Addasu CSC (CSC, 2021)

Crynodeb o'r effeithiau mawr ar benderfynyddion iechyd a llesiant

Effeithiau negyddol

- Sicrwydd bwyd a maeth
- Llifogydd
- Tymheredd uwch a gwres eithafol
- Ffactorau amgylcheddol megis cyflenwad ac ansawdd dŵr
- Iechyd a llesiant meddyliol
- Mynediad i Iechyd a gofal cymdeithasol
- Seilwaith
- Dadleoli poblogaeth
- Tirlithriadau
- Tanau gwyllt
- Amodau Gwaith
- Amodau economaidd

Cyfleoedd

- Atebion seiliedig ar natur ac amgylcheddau gwyrdd, glas a naturiol
- Gweithredu a arweinir gan y gymuned, gwydnwch a chyfalaf cymdeithasol
- Gwella bwyta'n iach trwy fabwysiadu diet iach a chynaliadwy
- Datblygu modelau newydd o iechyd a gofal cymdeithasol sy'n gallu gwrthsefyll yr hinsawdd
- Mwy o fuddsoddiad mewn trafnidiaeth gyhoeddus ddi-garbon a theithio llesol
- Gwella effeithlonrwydd ynni cartrefi
- Sgiliau, diwydiannau a swyddi newydd yn cael eu creu yn gysylltiedig ag "economi werdd" / datgarboneiddio, ac "economi gylchol"
- Addysg wedi'i thargedu i rymuso a galluogi pobl i wneud dewisiadau a gweithredu ar newid hinsawdd fel dinasyddion

Crynodeb: effeithiau ar grwpiau poblogaeth

- Oedolion hŷn
- Babanod, plant a phobl ifanc
- Cymunedau arfordirol
- Ardaloedd perygl llifogydd
- Ardaloedd diwydiannol blaenorol a phresennol
- Ardaloedd gwledig
- Ardaloedd trefol
- Pobl â chyflyrau iechyd tymor hir a/neu anableddau
- Pobl sydd wedi'u dadleoli
- Grwpiau galwedigaethol
- Pobl sy'n byw ar incwm isel
- Pobl sy'n ddigartref
- Ardaloedd o anfantais lluosog
- Grwpiau lleiafrifoedd ethnig

Lleoliadau yr effeithiwyd arnynt

- Cartrefi
- Ysgolion a sefydliadau addysgol
- Gweithleoedd
- Ysbytai a chartrefi gofal
- Cymunedau
- Carchardai

Mae natur yn cefnogi ein hiechyd a'n llesiant
Llesiant corfforol
Cadw'n heini mewn mannau gwyrdd a naturiol megis traethau, coedwigoedd, parciau a chefn gwlad drwy gerdded, rhedeg, beicio, gwaith cadwraeth a chwarae
Canlyniadau iechyd:
Iechyd corfforol cyffredinol
Iechyd cardiofasgwlaidd
Systemau imiwnedd iachach
Pwysau iachach
Llesiant meddyliol
Lleihau gwastraff
Lleihau, atgyweirio, ailddefnyddio ac ailgylchu
Ailddefnyddio mwy | Cymru yn Ailgylchu
Newid i deithio llesol
Ar gyfer teithiau byr, cerdded neu feicio yn lle mynd yn y car. Mae pob awdurdod lleol yng Nghymru yn llunio mapiau teithio llesol er mwyn helpu pobl i gynllunio teithiau di-gar
Gofalu am eich hunain ac eraill
Gofalu am natur
Llesiant meddyliol
Mannau heddychlon; cadw'n heini; sylwi ar natur; teimlo'n un â natur; gwerthfawrogi harddwch
Canlyniadau iechyd yn sgil mynediad at fannau gwyrdd a naturiol:
Plant a phobl ifanc:
Llesiant emosiynol gwell
Llai o straen a gorfywiogrwydd
Mwy o wytnwch
Oedolion:
Llai o straen, iselder a gorbryder;
Emosiynau a llesiant meddyliol mwy positif
Lleihau'r defnydd o ynni
Gallwch arbed arian ar eich biliau a lleihau eich ôl-troed carbon yr un pryd
Nyth Cymru
Cefnogi natur a bioamrywiaeth
Gallwch wneud eich gardd yn gyfeillgar i fywyd gwyllt
Natur ar Stepen y Drws – Garddio sy'n gyfeillgar i fywyd gwyllt | RSPB
Llesiant cymdeithasol
Mannau i gyfarfod ag eraill; rhannu gweithgareddau a phrofiadau
Canlyniadau iechyd:
Llai o ynysigrwydd cymdeithasol
Teimlad o berthyn
Llesiant meddyliol
Hanfodion bywyd
Aer glân
Dŵr
Bwyd
Gwirfoddoli gydag elusen amgylcheddol leol
Gallech fod yn tyfu bwyd, codi arian, casglu sbwriel neu'n diogelu natur
Hoffwn wirfoddoli - CGGC
Cydweithio
Gallwch ganfod sut y mae cymunedau ledled Cymru yn mynd i'r afael â'r newid yn yr hinsawdd ac yn helpu natur gyda'i gilydd
Adfywio Cymru
Yn y DU, mae 40% o rywogaethau yn prinhau ac mae 25% o famaliaid mewn perygl o ddiflannu
O: Asesiad o'r Effaith ar Iechyd yn sgil y Newid yn yr Hinsawdd yng Nghymru (Iechyd Cyhoeddus Cymru, I ddod). Iechyd Cyhoeddus Lloegr (2020) Improving Access to Greenspace: a New Review for 2020. JNCC (2021) Nature Positive 2030.

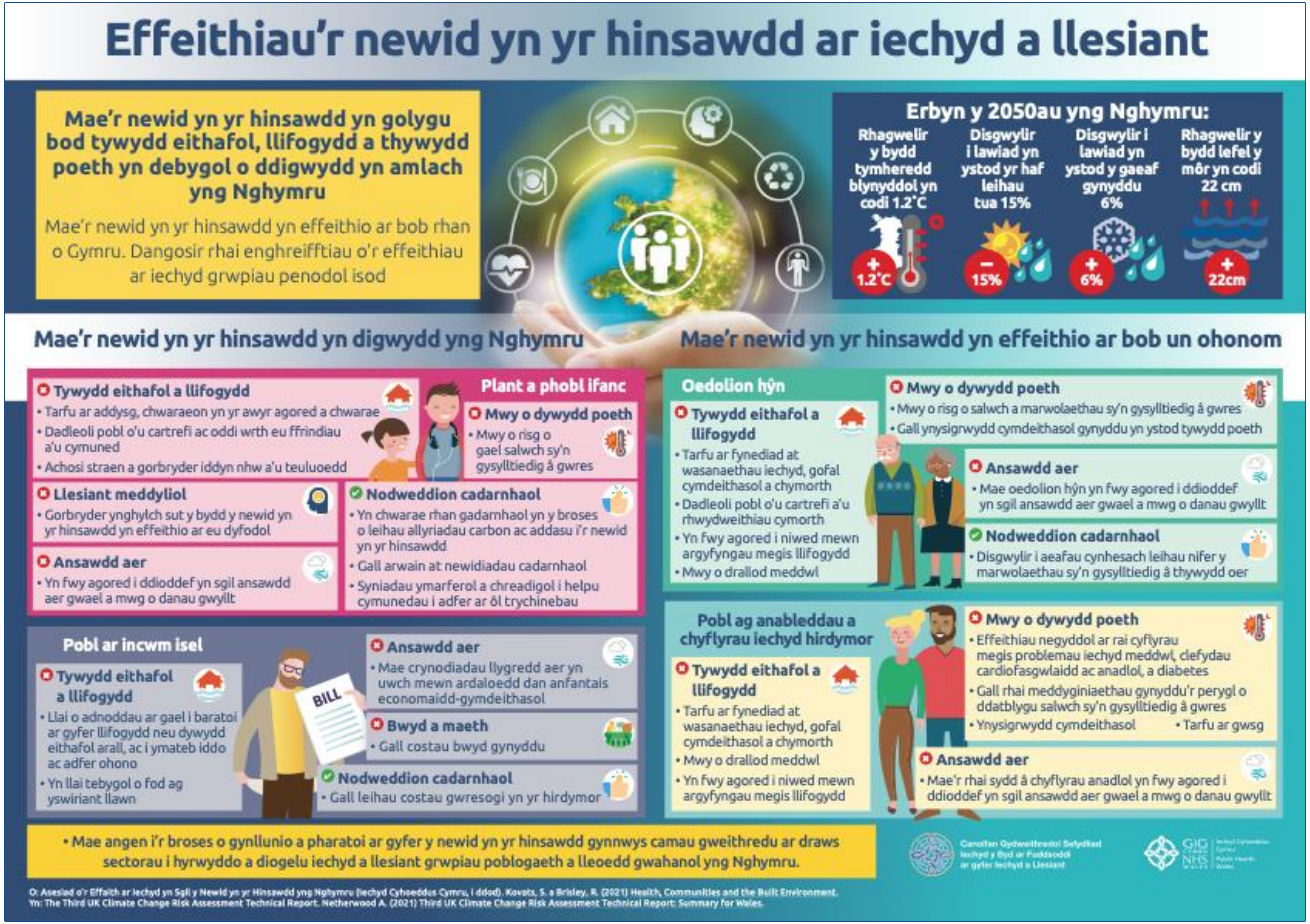
Effeithiau'r newid yn yr hinsawdd ar iechyd a llesiant
Mae'r newid yn yr hinsawdd yn golygu bod tywydd eithafol, llifogydd a thywydd poeth yn debygol o ddigwydd yn amlach yng Nghymru
Mae'r newid yn yr hinsawdd yn effeithio ar bob rhan o Gymru. Dangosir rhai enghreifftiau o'r effeithiau ar iechyd grwpiau penodol isod
Erbyn y 2050au yng Nghymru:
Rhagwelir y bydd tymheredd blynyddol yn codi 1.2˚C
Disgwylir i lawiad yn ystod yr haf leihau tua 15%
Disgwylir i lawiad yn ystod y gaeaf gynyddu 6%
Rhagwelir y bydd lefel y môr yn codi 22 cm
+ 1.2˚C
– 15%
+ 6%
+ 22cm
Mae'r newid yn yr hinsawdd yn digwydd yng Nghymru
Mae'r newid yn yr hinsawdd yn effeithio ar bob un ohonom
Plant a phobl ifanc
Tywydd eithafol a llifogydd
• Tarfu ar addysg, chwaraeon yn yr awyr agored a chwarae
• Dadleoli pobl o'u cartrefi ac oddi wrth eu ffrindiau a'u cymuned
• Achosi straen a gorbryder iddyn nhw a'u teuluoedd
Mwy o dywydd poeth
• Mwy o risg o gael salwch sy'n gysylltiedig â gwres
Llesiant meddyliol
• Gorbryder ynghylch sut y bydd y newid yn yr hinsawdd yn effeithio ar eu dyfodol
Ansawdd aer
• Yn fwy agored i ddioddef yn sgil ansawdd aer gwael a mwg o danau gwyllt
Nodweddion cadarnhaol
• Yn chwarae rhan gadarnhaol yn y broses o leihau allyriadau carbon ac addasu i'r newid yn yr hinsawdd
• Gall arwain at newidiadau cadarnhaol
• Syniadau ymarferol a chreadigol i helpu cymunedau i adfer ar ôl trychinebau
Pobl ar incwm isel
Tywydd eithafol a llifogydd
• Llai o adnoddau ar gael i baratoi ar gyfer llifogydd neu dywydd eithafol arall, ac i ymateb iddo ac adfer ohono
• Yn llai tebygol o fod ag yswiriant llawn
BILL
Ansawdd aer
• Mae crynodiadau llygredd aer yn uwch mewn ardaloedd dan anfantais economaidd-gymdeithasol
Bwyd a maeth
• Gall costau bwyd gynyddu
Nodweddion cadarnhaol
• Gall leihau costau gwresogi yn yr hirdymor
Oedolion hŷn
Tywydd eithafol a llifogydd
• Tarfu ar fynediad at wasanaethau iechyd, gofal cymdeithasol a chymorth
• Dadleoli pobl o'u cartrefi a'u rhwydweithiau cymorth
• Yn fwy agored i niwed mewn argyfyngau megis llifogydd
• Mwy o drallod meddwl
Mwy o dywydd poeth
• Mwy o risg o salwch a marwolaethau sy'n gysylltiedig â gwres
• Gall ynysigrwydd cymdeithasol gynyddu yn ystod tywydd poeth
Ansawdd aer
• Mae oedolion hŷn yn fwy agored i ddioddef yn sgil ansawdd aer gwael a mwg o danau gwyllt
Nodweddion cadarnhaol
• Disgwylir i aeafau cynhesach leihau nifer y marwolaethau sy'n gysylltiedig â thywydd oer
Pobl ag anableddau a chyflyrau iechyd hirdymor
Tywydd eithafol a llifogydd
• Tarfu ar fynediad at wasanaethau iechyd, gofal cymdeithasol a chymorth
• Mwy o drallod meddwl
• Yn fwy agored i niwed mewn argyfyngau megis llifogydd
Mwy o dywydd poeth
• Effeithiau negyddol ar rai cyflyrau megis problemau iechyd meddwl, clefydau cardiofasgwlaidd ac anadlol, a diabetes
• Gall rhai meddyginiaethau gynyddu'r perygl o ddatblygu salwch sy'n gysylltiedig â gwres
• Ynysigrwydd cymdeithasol
• Tarfu ar gwsg
Ansawdd aer
• Mae'r rhai sydd â chyflyrau anadlol yn fwy agored i ddioddef yn sgil ansawdd aer gwael a mwg o danau gwyllt
• Mae angen i'r broses o gynllunio a pharatoi ar gyfer y newid yn yr hinsawdd gynnwys camau gweithredu ar draws sectorau i hyrwyddo a diogelu iechyd a llesiant grwpiau poblogaeth a lleoedd gwahanol yng Nghymru.
O: Asesiad o'r Effaith ar Iechyd yn Sgil y Newid yn yr Hinsawdd yng Nghymru (Iechyd Cyhoeddus Cymru, I ddod). Kovats, S. a Brisley, R. (2021) Health, Communities and the Built Environment.
Yn: The Third UK Climate Change Risk Assessment Technical Report. Netherwood A. (2021) Third UK Climate Change Risk Assessment Technical Report: Summary for Wales.

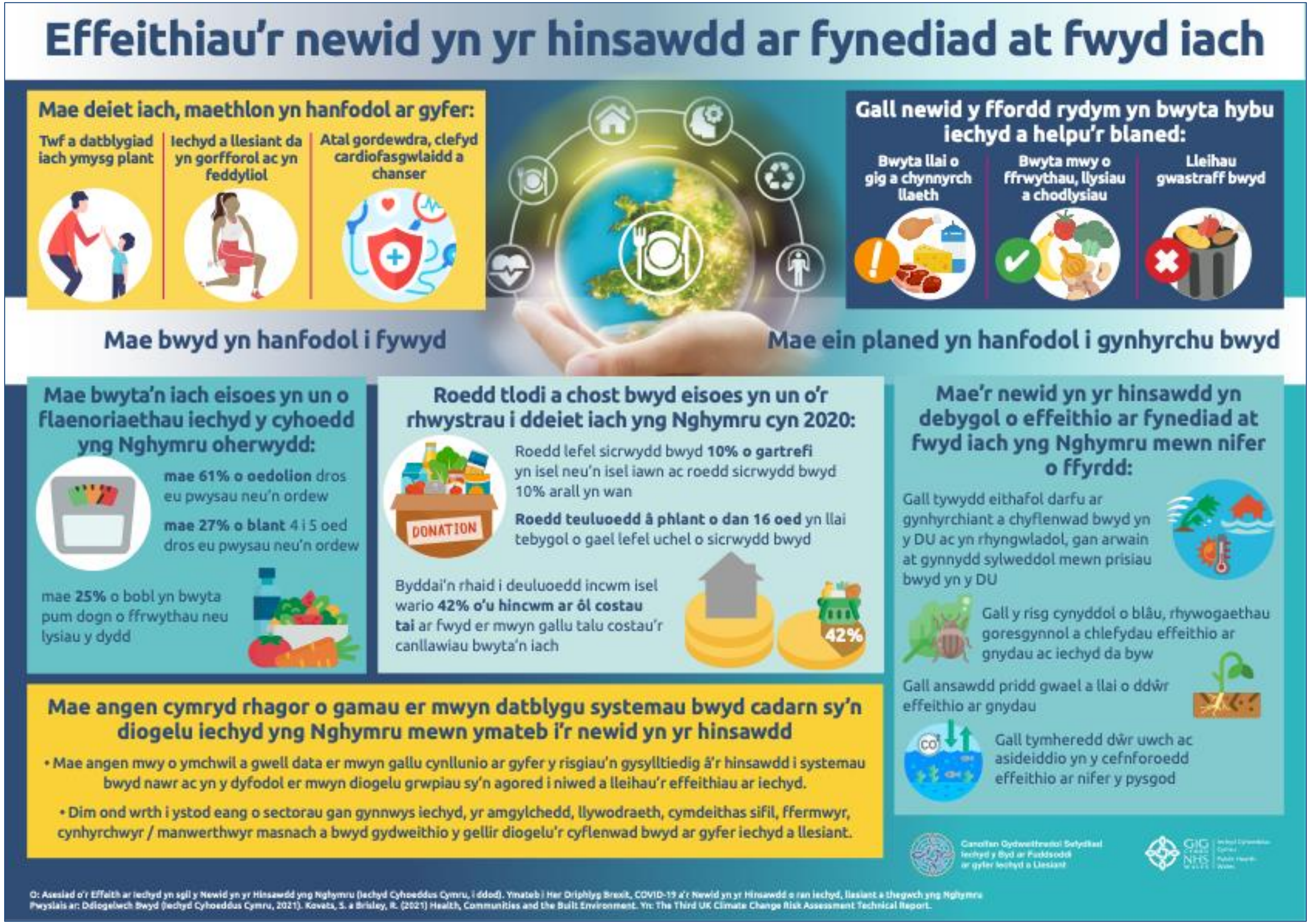
Effeithiau'r newid yn yr hinsawdd ar fynediad at fwyd iach
Mae deiet iach, maethlon yn hanfodol ar gyfer:
Twf a datblygiad iach ymysg plant
Iechyd a llesiant da yn gorfforol ac yn feddyliol
Atal gordewdra, clefyd cardiofasgwlaidd a chanser
Gall newid y ffordd rydym yn bwyta hybu iechyd a helpu'r blaned:
Bwyta llai o gig a chynnyrch llaeth
Bwyta mwy o ffrwythau, llysiau a chodlysiau
Lleihau gwastraff bwyd
Mae bwyd yn hanfodol i fywyd
Mae ein planed yn hanfodol i gynhyrchu bwyd
Mae bwyta'n iach eisoes yn un o flaenoriaethau iechyd y cyhoedd yng Nghymru oherwydd:
mae 61% o oedolion dros eu pwysau neu'n ordew
mae 27% o blant 4 i 5 oed dros eu pwysau neu'n ordew
mae 25% o bobl yn bwyta pum dogn o ffrwythau neu lysiau y dydd
Roedd tlodi a chost bwyd eisoes yn un o'r rhwystrau i ddeiet iach yng Nghymru cyn 2020:
DONATION
Roedd lefel sicrwydd bwyd 10% o gartrefi yn isel neu'n isel iawn ac roedd sicrwydd bwyd 10% arall yn wan
Roedd teuluoedd â phlant o dan 16 oed yn llai tebygol o gael lefel uchel o sicrwydd bwyd
Byddai'n rhaid i deuluoedd incwm isel wario 42% o'u hincwm ar ôl costau tai ar fwyd er mwyn gallu talu costau'r canllawiau bwyta'n iach
42%
Mae'r newid yn yr hinsawdd yn debygol o effeithio ar fynediad at fwyd iach yng Nghymru mewn nifer o ffyrdd:
Gall tywydd eithafol darfu ar gynhyrchiant a chyflenwad bwyd yn y DU ac yn rhyngwladol, gan arwain at gynnydd sylweddol mewn prisiau bwyd yn y DU
Gall y risg cynyddol o blâu, rhywogaethau goresgynnol a chlefydau effeithio ar gnydau ac iechyd da byw
Gall ansawdd pridd gwael a llai o ddŵr effeithio ar gnydau
Gall tymheredd dŵr uwch ac asideiddio yn y cefnforoedd effeithio ar nifer y pysgod
CO2
Mae angen cymryd rhagor o gamau er mwyn datblygu systemau bwyd cadarn sy'n diogelu iechyd yng Nghymru mewn ymateb i'r newid yn yr hinsawdd
• Mae angen mwy o ymchwil a gwell data er mwyn gallu cynllunio ar gyfer y risgiau'n gysylltiedig â'r hinsawdd i systemau bwyd nawr ac yn y dyfodol er mwyn diogelu grwpiau sy'n agored i niwed a lleihau'r effeithiau ar iechyd.
• Dim ond wrth i ystod eang o sectorau gan gynnwys iechyd, yr amgylchedd, llywodraeth, cymdeithas sifil, ffermwyr, cynhyrchwyr / manwerthwyr masnach a bwyd gydweithio y gellir diogelu'r cyflenwad bwyd ar gyfer iechyd a llesiant.
Canolfan Gydweithredol Sefydliad Iechyd y Byd ar Fuddsoddi ar gyfer Iechyd a Llesiant
O: Asesiad o'r Effaith ar Iechyd yn sgil y Newid yn yr Hinsawdd yng Nghymru (Iechyd Cyhoeddus Cymru, i ddod). Ymateb i Her Driphlyg Brexit, COVID-19 a'r Newid yn yr Hinsawdd o ran Iechyd, llesiant a thegwch yng Nghymru
Pwyslais ar: Ddiogelwch Bwyd (Iechyd Cyhoeddus Cymru, 2021). Kovats, S. a Brisley, R. (2021) Health, Communities and the Built Environment. Yn: The Third UK Climate Change Risk Assessment Technical Report.

Effeithiau mwy o dywydd poeth ar iechyd a llesiant
Mae'r newid yn yr hinsawdd yn golygu bod tywydd poeth yn debygol o ddigwydd yn amlach yng Nghymru.
Erbyn y 2050au rhagwelir y bydd y tymheredd blynyddol yn codi 1.2˚C yng Nghymru
+1.2˚C
Yn ôl Asesiad Annibynnol o Risg Hinsawdd y DU 2021:
• Un o'r prif flaenoriaethau gweithredu dros y 2 flynedd nesaf yw rheoli'r risg yn sgil gwres mewn cartrefi ac adeiladau
• Mae angen cymryd mwy o gamau er mwyn rhoi sylw i'r risgiau i iechyd dynol, llesiant a chynhyrchiant
Mae angen camau gweithredu ar draws sectorau
Mae angen i ni gynllunio ac addasu
Ysgolion a lleoliadau addysgol eraill:
• Salwch sy'n gysylltiedig â gwres
• Methu canolbwyntio
• Llai o allu i ddysgu
Gweithleoedd:
• Salwch sy'n gysylltiedig â gwres
• Llai o gynhyrchiant
• Llai diogel
Cartrefi:
• Salwch sy'n gysylltiedig â gwres
• Tarfu ar gwsg
• Y gallu i leihau costau gwresogi yn yr hirdymor
Ysbytai a chartrefi gofal:
• Anghysur thermol ymysg cleifion/preswylwyr a staff
• Salwch sy'n gysylltiedig â gwres ymysg cleifion/preswylwyr a staff
• Tarfu ar gwsg
• Effaith negyddol ar gyflyrau megis problemau iechyd meddwl, clefydau cardiofasgwlaidd ac anadlol
• Problemau gyda chyfarpar a systemau TG
• Tarfu ar gyfarpar mewn labordy
• Niwed i feddyginiaethau
Y ffactorau sy'n effeithio ar wres mewn adeiladau yw:
• Dyluniad a deunyddiau
• Math o adeilad
• Lleoliad a safle
• Deunydd inswleiddio
• Awyru
• Cysgod y tu allan
• Nifer y bobl mewn ystafelloedd
• Math o weithgareddau
• Cyfarpar TG a thrydanol sy'n cynhyrchu gwres
Mae angen cymryd rhagor o gamau ar draws sectorau er mwyn cynllunio ar gyfer mwy o dywydd poeth:
• Mae angen dylunio ysgolion, cartrefi, ysbytai a lleoliadau gofal newydd i atal yr effeithiau iechyd a ddaw yn sgil mwy o dywydd poeth
• Mae angen cynyddu'r cymhellion i wneud gwaith ôl-osod mewn cartrefi presennol
• Gall cynllunio'r broses o blannu coed yn dda ddarparu cysgod sy'n lleihau'r amlygiad i wres mewn mannau trefol, lleoliadau gofal, cartrefi, ysgolion a meysydd chwarae
Cyngor ar Dywydd Eithafol
• Mae Tîm Diogelu Iechyd yr Amgylchedd Iechyd Cyhoeddus Cymru yn darparu cyngor ar dywydd eithafol i'r cyhoedd a sefydliadau ledled Cymru ynglŷn â sut i ddiogelu iechyd yn ystod tywydd eithafol, tywydd poeth a llifogydd. Gallwch gael gwybod mwy yn: Digwyddiadau Tywydd Eithafol – Iechyd Cyhoeddus Cymru (gig.cymru)
O: Asesiad o'r Effaith ar Iechyd yn sgil y Newid yn yr Hinsawdd yng Nghymru (Iechyd Cyhoeddus Cymru, I ddod). Kovats, S. a Brisley, R. (2021) Health, Communities and the Built Environment. Yn: The Third UK Climate Change Risk Assessment Technical Report.

Iechyd Cyhoeddus Cymru
Public Health Wales

Canfyddiadau manwl

GIG CYMRU NHS WALES | Iechyd Cyhoeddus Cymru Public Health Wales

Effeithiau ar grwpiau poblogaeth

Grwpiau Poblogaeth sy'n fwy agored i niwed ac sy'n cael eu heffeithio'n anghymesur gan effeithiau newid hinsawdd ar iechyd a llesiant yng Nghymru

	Ewch i'r dudalen	
P1		**Grwpiau cysylltiedig ag oedran**
P1.1	▶	Babanod, plant a phobl ifanc
P1.2	▶	Oedolion hŷn
P2		**Grwpiau cysylltiedig â rhyw/rhywedd**
P2.1	▶	Menywod
P2.2	▶	Menywod beichiog
P2.3	▶	Dynion
P3		**Grwpiau sydd â risg uwch o wahaniaethu neu anfantais gymdeithasol arall**
P3.1	▶	Pobl sydd wedi'u dadleoli a ffoaduriaid a cheiswyr lloches (gweler D3.2)
P3.2	▶	Pobl â chyflyrau iechyd tymor hir a/neu anableddau
P3.3	▶	Pobl sy'n ddigartref
P3.4	▶	Grwpiau lleiafrifoedd ethnig
P3.5	▶	Pobl sy'n newydd i ardal

	Ewch i'r dudalen	
P4		**Grwpiau cysyltiedig ag incwm**
P4.1	▶	Pobl sy'n byw ar incwm isel
P5	▶	Grwpiau galwedigaethol (gweler D6.1)
P6		**Grwpiau daearyddol**
P6.1	▶	Cymunedau arfordirol
P6.2	▶	Ardaloedd perygl llifogydd (gweler D5.3)
P6.3	▶	Ardaloedd diwydiannol blaenorol a phresennol
P6.4	▶	Ardaloedd trefol
P6.5	▶	Ardaloedd gwledig
P6.6	▶	Ardaloedd o anfantais lluosog

P1.1 Babanod, plant a phobl ifanc

Nodweddion yr effaith ar fabanod, plant a phobl ifanc

Dwysedd	Tebygolrwydd	Hyd	Dwysedd	Tebygolrwydd	Hyd
Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd			Effeithiau negyddol		
Ni nodwyd unrhyw dystiolaeth	Posibl	B i C	Mawr	Tebygol / Cadarnhawyd	B i H

Cadarnhawyd · Tebygol · Posibl · Mawr · Cymedrol · Bach · B Tymor byr · C Tymor canolig · H Tymor hir

Sut mae newid hinsawdd yn effeithio ar iechyd a llesiant babanod, plant a phobl ifanc?

Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd

- Cymryd rhan mewn gweithredu ar y cyd i leihau allyriadau carbon ac addasu i newid hinsawdd
- Adeiladu ymdeimlad o reolaeth, pwrpas a chyfranogiad fel cyfryngau newid cadarnhaol
- Syniadau ymarferol a chreadigol i helpu cymunedau i wella ar ôl trychinebau
- Addysg ar newid hinsawdd mewn ysgolion a gwasanaethau ieuenctid
- Gall tywydd cynhesach gynyddu cyfleoedd ar gyfer gweithgareddau awyr agored

Effeithiau negyddol

- Amharu ar addysg
- Amharu ar weithgarwch corfforol, chwaraeon awyr agored a chwarae
- Dadleoli o'u cartref, cyfeillgarwch a rhwydweithiau cymorth yn deillio o lifogydd ac erydu arfordirol
- Straen a gorbryder iddyn nhw eu hunain a'u teuluoedd yn deillio o lifogydd
- Risg uwch o salwch sy'n gysylltiedig â gwres
- Cynnydd mewn anafiadau
- Yn fwy agored i ansawdd aer gwael a mwg tanau gwyllt
- Gorbryder ynghylch sut y bydd newid hinsawdd yn effeithio ar y dyfodol
- Trallod mewn ymateb i ddigwyddiadau/ trychinebau tywydd eithafol
- Yn fwy agored i darfu ar faethiad a diogelwch bwyd

P1.2 Oedolion hŷn

Nodweddion yr effaith ar oedolion hŷn

Dwysedd	Tebygolrwydd	Hyd	Dwysedd	Tebygolrwydd	Hyd
Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd			Effeithiau negyddol		
Mawr	Tebygol	C i H	Mawr	Tebygol / Cadarnhawyd	B i H

Cadarnhawyd · Tebygol · Posibl · Mawr · Cymedrol · Bach · B Tymor byr · C Tymor canolig · H Tymor hir

Sut mae newid hinsawdd yn effeithio ar iechyd a llesiant oedolion hŷn?

Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd

- Llai o farwolaethau a morbidrwydd sy'n gysylltiedig ag oerfel yn y tymor hir

Effeithiau negyddol

- Yn fwy agored i forbidrwydd a marwolaethau oherwydd salwch sy'n gysylltiedig â gwres, cyflyrau cardiofasgwlaidd ac anadlol sy'n gysylltiedig â thywydd poeth a gwres eithafol
- Arwahanrwydd cymdeithasol yn deillio o wres/tywydd poeth iawn
- Yn fwy tebygol o fod yn agored i orboethi mewn ysbytai a chartrefi gofal
- Mwy agored i ganlyniadau iechyd negyddol o ansawdd aer gwael
- Mwy agored i niwed mewn tywydd eithafol a llifogydd (ee gall wynebu rhwystrau i wacáu'n ddiogel, yn fwy agored i sioc a hypothermia)
- Amharu ar fynediad i wasanaethau iechyd a gofal cymdeithasol

P2.1 Menywod

Nodweddion yr effaith ar fenywod

Dwysedd	Tebygolrwydd	Hyd	Dwysedd	Tebygolrwydd	Hyd
Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd			Effeithiau negyddol		
			Ni nodwyd unrhyw dystiolaeth	Tebygol	Ni nodwyd unrhyw dystiolaeth

Cadarnhawyd · Tebygol · Posibl · Mawr · Cymedrol · Bach · B Tymor byr · C Tymor canolig · H Tymor hir

Sut mae newid hinsawdd yn effeithio ar iechyd a llesiant menywod?

Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd

- Ni nodwyd unrhyw rai

Effeithiau negyddol

- Yn fwy agored i ystod o effeithiau ar iechyd yn sgil newid hinsawdd yn ystod beichiogrwydd
- Yn fwy agored i drais domestig a rhywiol mewn sefyllfaoedd gwres eithafol ac ar ôl trychineb
- Mynychder uwch o anhwylder straen wedi trawma (PTSD) ac anhwylderau iechyd meddwl eraill ar ôl llifogydd a thrychinebau
- Gall gwacáu yn ystod llifogydd fod yn anoddach i aelwydydd un rhiant
- Mae menywod yn fwy agored i effeithiau galwedigaethol fel gwres yn y sector iechyd a gofal cymdeithasol ac addysg
- Yn fwy tebygol o fod yn byw ar incwm is i baratoi, ymateb ac ymadfer ar ôl digwyddiadau tywydd eithafol

Iechyd Cyhoeddus Cymru
Public Health Wales

P2.2 Menywod beichiog

Nodweddion yr effaith ar fenywod

Dwysedd	Tebygolrwydd	Hyd	Dwysedd	Tebygolrwydd	Hyd
Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd			Effeithiau negyddol		
			Ni nodwyd unrhyw dystiolaeth	Posibl	Ni nodwyd unrhyw dystiolaeth

Cadarnhawyd · Tebygol · Posibl · Mawr · Cymedrol · Bach · B Tymor byr · C Tymor canolig · H Tymor hir

Sut mae newid hinsawdd yn effeithio ar iechyd a llesiant menywod beichiog?

Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd

- Ni nodwyd unrhyw rai

Effeithiau negyddol

- Yn fwy agored i effeithiau iechyd a llesiant llifogydd ee iechyd meddwl, gwacáu
- Gall llygredd aer arwain at bwysau geni isel
- Gall gwres eithafol effeithio ar ganlyniadau genedigaeth
- Effeithiau negyddol ar iechyd a llesiant meddwl yn dilyn digwyddiadau tywydd eithafol
- Amharu ar fynediad i ofal mamolaeth cyn ac ôl-enedigol arferol yn sgil tywydd eithafol/ llifogydd
- Mwy o sensitifrwydd i amharu ar fynediad at fwyd a maeth

P2.3 Dynion

Nodweddion yr effaith ar ddynion

Dwysedd	Tebygolrwydd	Hyd	Dwysedd	Tebygolrwydd	Hyd
Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd			Effeithiau negyddol		
Ni nodwyd unrhyw dystiolaeth	Posibl / Tebygol	B i H	Cymedrol	Posibl / Tebygol	B i H

Cadarnhawyd · Tebygol · Posibl · Mawr · Cymedrol · Bach · B Tymor byr · C Tymor canolig · H Tymor hir

Sut mae newid hinsawdd yn effeithio ar iechyd a llesiant dynion?

Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd

- Ar hyn o bryd yn fwy tebgyol o gael cyfleoedd ar gyfer cyflogaeth a hyfforddiant yn yr "economi werdd"

Effeithiau negyddol

- Yn agored i effeithiau iechyd oherwydd gwres eithafol o ganlyniad i fod yn fwy tebygol o weithio yn yr awyr agored neu mewn gweithgynhyrchu
- Mwy o risg posibl o effeithiau iechyd meddwl yn sgil tywydd poeth a sychder, yn enwedig ar ddynion gwledig

P3.2 Pobl â chyflyrau iechyd tymor hir a/neu anableddau

Nodweddion yr effaith ar bobl â chyflyrau iechyd tymor hir a/neu anableddau

Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd			Effeithiau negyddol		
Dwysedd	Tebygolrwydd	Hyd	Dwysedd	Tebygolrwydd	Hyd
			✸✸ i ✸✸✸	✓	B i H

✓✓ Cadarnhawyd ✓ Tebygol ? Posibl ✸✸✸ Mawr ✸✸ Cymedrol ✸ Bach B Tymor byr C Tymor canolig H Tymor hir

Sut mae newid hinsawdd yn effeithio ar iechyd a llesiant pobl ag anableddau a chyflyrau iechyd tymor hir?

Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd

- Ni nodwyd unrhyw rai

Effeithiau negyddol

- Pobl â chyflyrau anadlol a chardiofasgwlaidd mewn mwy o berygl o farw mewn tywydd poeth
- Yn fwy agored i niwed yn ystod tywydd poeth, sychder, ansawdd aer gwael a llifogydd
- Yn agored i orboethi mewn cartrefi gofal ac ysbytai
- Symptomau rhai cyflyrau yn gwaethygu ac aflonyddwch cwsg
- Gall wynebu rhwystrau i gael mynediad at wybodaeth argyfwng a diogelu iechyd
- Mae pobl ag anawsterau symudedd yn fwy agored i niwed mewn sefyllfaoedd gwacáu
- Amharu ar iechyd a gofal cymdeithasol mewn tywydd eithafol
- Gall fod â llai o fynediad at yr adnoddau ariannol a materol i baratoi, ymateb ac ymadfer o dywydd eithafol sy'n gysylltiedig â'r hinsawdd

P3.3 Pobl sy'n ddigartref

Nodweddion yr effaith ar bobl sy'n ddigartref

Dwysedd	Tebygolrwydd	Hyd	Dwysedd	Tebygolrwydd	Duration
Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd			Effeithiau negyddol		
			Mawr	Tebygol / Cadarnhawyd	B i H

Cadarnhawyd · Tebygol · Posibl · Mawr · Cymedrol · Bach · B Tymor byr · C Tymor canolig · H Tymor hir

Sut mae newid hinsawdd yn effeithio ar iechyd a llesiant pobl sy'n ddigartref?

Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd

- Ni nodwyd unrhyw rai

Effeithiau negyddol

- Yn fwy agored i niwed ac yn agored i forbidrwydd a marwolaethau sy'n gysylltiedig â gwres yn ystod tymereddau uwch a gwres eithafol / tywydd poeth
- Mwy agored i bob math o dywydd eithafol gan gynnwys oerfel, stormydd, gwynt a mwy o law
- Yn wynebu nifer o heriau cymdeithasol ac iechyd sy'n cynyddu'r bregusrwydd i newid yn yr hinsawdd

P3.4 Grwpiau lleiafrifoedd ethnig

Nodweddion yr effaith ar grwpiau ethnig lleiafrifol

Dwysedd	Tebygolrwydd	Hyd	Dwysedd	Tebygolrwydd	Hyd
Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd			Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd		
					B i H

Cadarnhawyd Tebygol Posibl Mawr Cymedrol Bach B Tymor byr C Tymor canolig H Tymor hir

Sut mae newid hinsawdd yn effeithio ar iechyd a llesiant pobl o grwpiau ethnig lleiafrifol?

Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd

- Ni nodwyd unrhyw rai

Effeithiau negyddol

- Llai o adnoddau i addasu i newid hinsawdd oherwydd y tebygolrwydd uwch o incwm isel a byw mewn llety rhent preifat
- Mwy tebygol o fod yn agored trwy alwedigaeth mewn iechyd a gofal cymdeithasol
- Gall pobl nad ydynt yn siarad Saesneg na Chymraeg wynebu rhwystrau o ran mynediad at wybodaeth sy'n bwysig ar gyfer addasu a diogelu rhag tywydd eithafol a llifogydd
- Yn fwy tebygol o fod yn agored i dymheredd uwch a thywydd poeth mewn ardal drefol

P3.5 Pobl sy'n newydd i ardal

Nodweddion yr effaith ar bobl sy'n newydd i ardal

Dwysedd	Tebygolrwydd	Hyd	Dwysedd	Tebygolrwydd	Hyd
Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd			Effeithiau negyddol		
			✸✸	✔	B i H

✔✔ Cadarnhawyd ✔ Tebygol ? Posibl ✸✸✸ Mawr ✸✸ Cymedrol ✸ Bach B Tymor byr C Tymor canolig H Tymor hir

Sut mae newid hinsawdd yn effeithio ar iechyd a llesiant pobl sy'n newydd i ardal?

Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd

- Ni nodwyd unrhyw rai

Effeithiau negyddol

- Yn fwy agored i niwed mewn tywydd eithafol oherwydd diffyg gwybodaeth leol a rhwydweithiau cymdeithasol
- Gall wynebu rhwystrau iaith wrth gael mynediad at ganllawiau a rhybuddion tywydd brys

P4.1 Pobl sy'n byw ar incwm isel

Nodweddion yr effaith ar bobl sy'n byw ar incwm isel

Dwysedd	Tebygolrwydd	Hyd	Dwysedd	Tebygolrwydd	Hyd
Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd			Effeithiau negyddol		
✸✸	?	H	✸✸✸	✓ / ✓✓	B i H

✓✓ Cadarnhawyd ✓ Tebygol ? Posibl ✸✸✸ Mawr ✸✸ Cymedrol ✸ Bach B Tymor byr C Tymor canolig H Tymor hir

Sut mae newid hinsawdd yn effeithio ar iechyd a llesiant pobl sy'n byw ar incwm isel?

Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd

- Costau ynni is posibl yn y tymor hir yn deillio o dymheredd uwch
- Sgiliau, diwydiannau a swyddi newydd yn cael eu creu yn gysylltiedig ag "economi werdd" / datgarboneiddio

Effeithiau negyddol

- Mwy o ansicrwydd bwyd
- Llai abl i allu fforddio addasiadau hinsawdd ar gyfer cartrefi
- Llai abl i fforddio yswiriant neu atgyweiriadau i gartrefi yn dilyn tywydd eithafol neu lifogydd
- Llai o fynediad at adnoddau i ymdopi os yn cael eu gwacau ar ôl llifogydd
- Mwy o effeithiau economaidd yn sgil llifogydd
- Llai o fynediad i gar neu fan mewn argyfwng
- Gall trosglwyddo i ynni carbon isel olygu costau ynni uwch yn y tymor byr i ganolig

P6.1 Cymunedau arfordirol

Nodweddion yr effaith ar gymunedau arfordirol

Dwysedd	Tebygolrwydd	Hyd	Dwysedd	Tebygolrwydd	Hyd
Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd			Effeithiau negyddol		
Ni nodwyd unrhyw dystiolaeth		Ni nodwyd unrhyw dystiolaeth		Mewn rhai ardaloedd	B i H

Cadarnhawyd Tebygol Posibl Mawr Cymedrol Bach B Tymor byr C Tymor canolig H Tymor hir

Sut mae newid hinsawdd yn effeithio ar iechyd a llesiant cymunedau arfordirol?

Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd

- Cynnydd posibl mewn hamdden awyr agored a thwristiaeth yng Nghymru
- Ymgysylltu cymunedol o ran datblygu a gweithredu polisïau a chynlluniau Rheoli Perygl Llifogydd ac Erydu Arfordirol

Effeithiau negyddol

- Mwy agored i effeithiau iechyd meddwl a chorfforol llifogydd
- Sicrwydd economaidd i unigolion a theuluoedd
- Ansicrwydd a gorbryder ynghylch y dyfodol
- Potensial ar gyfer effeithiau negyddol ar economïau arfordirol megis twristiaeth a physgota

P6.3 Ardaloedd diwydiannol blaenorol a phresennol

Nodweddion yr effaith ar ardaloedd diwydiannol blaenorol a phresennol

Dwysedd	Tebygolrwydd	Hyd	Dwysedd	Tebygolrwydd	Hyd
Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd			Effeithiau negyddol		
✷✷✷	?	B i H	✷✷ i ✷✷✷	?	B i H

✓✓ Cadarnhawyd ✓ Tebygol ? Posibl ✷✷✷ Mawr ✷✷ Cymedrol ✷ Bach B Tymor byr C Tymor canolig H Tymor hir

Sut mae effeithiau newid hinsawdd yn effeithio ar iechyd a llesiant ardaloedd diwydiannol blaenorol a phresennol?

Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd

- Gallai gweithredu i ddatgarboneiddio diwydiant wella ansawdd aer
- Sgiliau, diwydiannau a swyddi newydd yn cael eu creu yn gysylltiedig ag “economi werdd” / datgarboneiddio

Effeithiau negyddol

- Risg o fethiant llethrau ar domenni glo
- Llifogydd yn gysylltiedig â hen seilwaith mwyngloddio
- Gall ansawdd aer gwael sy’n bodoli eisoes gael ei effeithio gan newid hinsawdd
- Potensial ar gyfer ehangu anghydraddoldebau os nad yw’r buddion sy’n deillio o ddatgarboneiddio’r diwydiant yn deg

P6.4 Ardaloedd trefol

Nodweddion yr effaith ar ardaloedd trefol

Dwysedd	Tebygolrwydd	Hyd	Dwysedd	Tebygolrwydd	Hyd
Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd			Effeithiau negyddol		
✷✷	?	B i H	✷✷✷	✓ / ✓✓	B i H

✓✓ Cadarnhawyd ✓ Tebygol ? Posibl ✷✷✷ Mawr ✷✷ Cymedrol ✷ Bach B Tymor byr C Tymor canolig H Tymor hir

Sut mae newid hinsawdd yn effeithio ar ardaloedd trefol?

Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd

- Defnyddio atebion seiliedig ar natur a mannau gwyrdd i fynd i'r afael â llifogydd ac effeithiau ynysoedd gwres trefol
- Potensial ar gyfer buddsoddi mewn teithio llesol gan arwain at fwy o ddefnydd a gwell canlyniadau iechyd

Effeithiau negyddol

- Mwy o fregusrwydd i effeithiau sy'n deillio o dymheredd uwch a gwres eithafol
- Tai trefol fel cartrefi llai, fflatiau ac anheddau gorlawn sy'n fwy agored i orboethi
- Mwy o fregusrwydd i newidiadau mewn ansawdd aer
- Yn agored i effeithiau llifogydd

P6.5 Ardaloedd gwledig

Nodweddion yr effaith ar gymunedau gwledig

Dwysedd	Tebygolrwydd	Hyd	Dwysedd	Tebygolrwydd	Hyd
Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd			Effeithiau negyddol		
Ni nodwyd unrhyw dystiolaeth	?	B i H			B i H

Cadarnhawyd Tebygol Posibl Mawr Cymedrol Bach B Tymor byr C Tymor canolig H Tymor hir

Sut mae newid hinsawdd yn effeithio ar iechyd a llesiant pobl sy'n byw mewn cymunedau gwledig?

Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd

- Twf posibl o gnydau newydd neu dymhorau tyfu estynedig
- Cyfleoedd newydd ar gyfer rheoli tir yn gynaliadwy

Effeithiau negyddol

- Llifogydd
- Tanau gwyllt
- Ansawdd Aer
- Diogeledd economaidd
- Ansicrwydd a phryder ynghylch dyfodol sectorau allweddol yn yr economi wledig
- Amhariad ar fynediad i wasanaethau
- Ansawdd a chyflenwad dŵr

P6.6 Ardaloedd o anfantais lluosog

Nodweddion yr effaith ar ardaloedd o amddifadedd lluosog

Dwysedd	Tebygolrwydd	Hyd	Dwysedd	Tebygolrwydd	Hyd
Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd			Effeithiau negyddol		
			✱✱ i ✱✱✱	✓	B i H

Cadarnhawyd · Tebygol · Posibl · ✱✱✱ Mawr · ✱✱ Cymedrol · ✱ Bach · B Tymor byr · C Tymor canolig · H Tymor hir

Sut mae newid hinsawdd yn effeithio ar ardaloedd sy'n wynebu amddifadedd lluosog?

Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd

- Ni nodwyd unrhyw rai

Effeithiau negyddol

- Mwy o fregusrwydd ar draws meysydd lluosog o anfantais yn gysylltiedig ag iechyd corfforol a meddyliol, incwm isel; ansawdd tai, yr amgylchedd ffisegol, mynediad at wasanaethau
- Mwy o fregusrwydd yn gysylltiedig â lefelau problemau iechyd corfforol a meddyliol

GIG CYMRU NHS WALES | Iechyd Cyhoeddus Cymru Public Health Wales

Effeithiau ar benderfynyddion ehangach iechyd

Penderfynyddion Iechyd y mae newid hinsawdd yn effeithio arnynt yng Nghymru

	Ewch i'r dudalen	
D1	▶	**Sicrwydd bwyd a maeth**
D2		**Ymddygiadau sy'n effeithio ar iechyd**
D2.1	▶	Gweithgarwch corfforol a gweithgareddau hamdden awyr agored
A1*		Camddefnyddio alcohol a sylweddau dygiadau sy'n effeithio ar iechyd
D3		**Ffactorau cymdeithasol a chymunedol**
D3.1	▶	Gwydnwch a chydlyniant cymunedol
D3.2/P3.1	▶	Dadleoli poblogaeth, symudedd a mudo
A2		Trais
A3		Perthnasoedd teuluol a rhwng cenedlaethau
D4	▶	**Iechyd a llesiant meddyliol**
D5		**Amodau byw ac amgylcheddol sy'n effeithio ar iechyd**
D5.1	▶	Tai
D5.2	▶	Ansawdd aer
D5.3/P6.2	▶	Llifogydd
D5.4	▶	Tymheredd uwch a gwres eithafol
D5.5	▶	Cyflenwad ac ansawdd dŵr
D5.6	▶	Amgylchedd naturiol a bioamrywiaeth

	Ewch i'r dudalen	
D5.7	▶	Tirlithriadau a thomenni glo
D5.8	▶	Tanau gwyllt
D5.9	▶	Clefydau a gludir gan fector
D6		**Amodau economaidd sy'n effeithio ar iechyd**
D6.1/P5	▶	Amodau gwaith
D6.2	▶	Datblygiad economaidd a sgiliau
D7		**Mynediad ac ansawdd gwasanaethau**
D7.1	▶	Iechyd a gofal cymdeithasol: mynediad a darpariaeth
D7.2	▶	Addysg
D8		**Ffactorau macro-economaidd, amgylcheddol a chynaliadwyedd**
D8.1	▶	Trafnidiaeth
D8.2	▶	Seilwaith

* Mae adrannau sydd wedi'u labelu A1-A3 yn crynhoi tystiolaeth a arfarnwyd ar effeithiau ar dri phenderfynydd cymdeithasol iechyd a nodwyd gan randdeiliaid fel rhai pwysig ac sy'n hynod berthnasol i iechyd y boblogaeth yng Nghymru. Fodd bynnag, ychydig o dystiolaeth a nodwyd yn y llenyddiaeth i alluogi asesiad o lefel yr effaith bosibl ar Gymru, felly mae pob un o'r meysydd hyn yn feysydd a argymhellir ar gyfer ymchwil pellach

D1 Sicrwydd bwyd a maeth

Nodweddion yr effaith ar sicrwydd bwyd a maeth

	Dwysedd	Tebygolrwydd	Hyd	Dwysedd	Tebygolrwydd	Hyd
	Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd			Effeithiau negyddol		
Defnyddio bwyd: bwyta'n iach	Ni nodwyd unrhyw dystiolaeth	?	B i H			
Argaeledd bwyd: cynhyrchu a sicrwydd	Ni nodwyd unrhyw dystiolaeth	?	B i H	✱✱✱	✓	B i H
Hygyrchedd bwyd: cost bwyd				✱✱✱	✓	B i H
Cynnwys maethol bwyd	Ni nodwyd unrhyw dystiolaeth	?	Ni nodwyd unrhyw dystiolaeth	✱✱✱	✓	B i H
Clefyd a Gludir gan Fwyd				✱✱	?	Anhysbys

✓✓ Cadarnhawyd ✓ Tebygol ? Posibl ✱✱✱ Mawr ✱✱ Cymedrol ✱ Bach B Tymor byr C Tymor canolig H Tymor hir

? Sut mae newid hinsawdd yn effeithio ar fwyd a maeth?

Effeithiau cadarnhaol neu gyfleoedd

- Defnyddio bwyd: bwyta'n iach trwy fabwysiadu diet mwy cynaliadwy yn seiliedig ar gymeriant uwch o fwydydd sy'n seiliedig ar blanhigion, hy diet EAT well Lancet
- Argaeledd bwyd: twf cnydau newydd a/neu ddulliau technolegol newydd o gynhyrchu bwyd yng Nghymru
- Argaeledd bwyd a bioamrywiaeth: datblygu system fwyd gynaliadwy
- Gwerth maethol bwyd

Effeithiau negyddol

- Hygyrchedd bwyd: cost bwyd ac ansicrwydd / tlodi bwyd cynyddol
- Argaeledd bwyd: cyflenwi a chynhyrchu
- Diogelwch bwyd a chlefydau a gludir gan fwyd
- Gwerth maethol bwyd

D2.1 Gweithgarwch corfforol a gweithgareddau hamdden awyr agored

Nodweddion yr effaith ar weithgarwch corfforol a gweithgareddau hamdden awyr agored

Dwysedd	Tebygolrwydd	Hyd	Dwysedd	Tebygolrwydd	Hyd
Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd			Effeithiau negyddol		
Ni nodwyd unrhyw dystiolaeth	Posibl	B i H ond gall fod yn fwy yn y tymor byr	✷✷	Posibl / Tebygol	B i C

Cadarnhawyd · Tebygol · Posibl · ✷✷✷ Mawr · ✷✷ Cymedrol · ✷ Bach · B Tymor byr · C Tymor canolig · H Tymor hir

Sut mae newid hinsawdd yn effeithio ar weithgarwch corfforol a gweithgareddau hamdden awyr agored?

Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd

- Mwy o weithgarwch corfforol
- Mwy o deithio llesol
- Mwy o weithgareddau awyr agored
- Mwy o chwarae egnïol yn yr awyr agored i blant
- Treulio mwy o amser mewn amgylcheddau naturiol

Effeithiau negyddol

- Llai o weithgarwch corfforol
- Llai o deithio llesol
- Llai o chwarae egnïol yn yr awyr agored i blant
- Mwy o gymryd risg mewn gweithgareddau awyr agored, gan gynnwys risg uwch o anafiadau, boddi a nofio mewn amodau anniogel
- Mwy o risg o straen gwres
- Mwy o amlygiad i ymbelydredd UV o olau'r haul
- Mwy o risg o glefydau a gludir gan diciau
- Amhariad cynyddol ar weithgareddau chwaraeon trefniadol

D3.1 Gwydnwch a chydlyniant cymunedol

Nodweddion yr effaith ar wydnwch a chydlyniant cymunedol

Dwysedd	Tebygolrwydd	Hyd	Dwysedd	Tebygolrwydd	Hyd
Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd			Effeithiau negyddol		
✱✱ / ✱✱✱	✔	B i H	✱✱ / ✱✱✱	? / ✔	B i H

Cadarnhawyd · Tebygol · Posibl · Mawr · Cymedrol · Bach · B Tymor byr · C Tymor canolig · H Tymor hir

Sut mae newid hinsawdd yn effeithio ar wydnwch cymunedol?

Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd

- Adeiladu ar, a chynnal, ehangu gweithredu a arweinir gan y gymuned a chyd-gymorth a ddatblygwyd yn ystod pandemig COVID-19
- Gall undod cymunedol fod o fudd i iechyd a llesiant a chynorthwyo adferiad o drychinebau naturiol
- Gall gweithredu a arweinir gan y gymuned ar newid hinsawdd feithrin ymddiriedaeth a chyfalaf cymdeithasol, a gwella ymdeimlad o reolaeth a gwydnwch sy'n ffactorau amddiffynnol ar gyfer llesiant meddwl.
- Datblygu sgiliau sy'n gysylltiedig â byw'n gynaliadwy a datgarboneiddio

Effeithiau Negyddol

- Amharu a difrod i berthnasoedd cymunedol a chydlyniant
- Colli neu ddifrodi asedau cymunedol ee mannau cyfarfod cymunedol a mannau o arwyddocâd diwylliannol neu hanesyddol
- Gall tymereddau uchel leihau cyfranogiad cymdeithasol
- Gall rhaniadau godi mewn cymunedau o'r modd y dyrennir adnoddau i fynd i'r afael â newid hinsawdd
- Gall dadleoli oherwydd llifogydd, neu fudo mewnol/allanol amharu ar berthnasoedd a chydlyniant cymunedol

D3.2/P3.1 Dadleoli poblogaeth, symudedd a mudo

Nodweddion yr effaith ar ddadleoli poblogaeth, symudedd a mudo

Dwysedd	Tebygolrwydd	Hyd	Dwysedd	Tebygolrwydd	Hyd
Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd			Effeithiau negyddol		
Ni nodwyd unrhyw dystiolaeth	Posibl	Ni nodwyd unrhyw dystiolaeth	Mawr i'r rhai yr effeithir arnynt	Tebygol / Cadarnhawyd	B i H

Cadarnhawyd · Tebygol · Posibl · Mawr · Cymedrol · Bach · B Tymor byr · C Tymor canolig · H Tymor hir

Sut mae dadleoli poblogaeth a symudedd sy'n deillio o newid hinsawdd yn effeithio ar iechyd a llesiant?

Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd

- Pan gaiff ei gynllunio a'i gefnogi, gall mudo gwirfoddol fod yn ymateb ymaddasol i newid hinsawdd
- Gall ymfudwyr ddod â chyfalaf dynol a sgiliau er budd yr economi a chymunedau

Effeithiau negyddol

- Colli cefnogaeth gymdeithasol
- Effeithiau economaidd ar incwm, bywoliaethau a chyflogaeth
- Mwy o risg o orbryder, iselder ac Anhwylder Straen Wedi Trawma
- Amharu ar addysg
- Colli lleoedd gwerthfawr yn arwain at drallod emosiynol ("solastalgia")
- Effeithiau negyddol ar ansawdd a diogelwch tai
- Amharwyd ar fynediad i wasanaethau
- Bod yn agored i berygl corfforol, anaf, trawma a thrais

D4 Iechyd a llesiant meddyliol

Nodweddion yr effaith ar iechyd a llesiant meddwl

	Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd: Dwysedd	Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd: Tebygolrwydd	Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd: Hyd	Effeithiau negyddol: Dwysedd	Effeithiau negyddol: Tebygolrwydd	Effeithiau negyddol: Hyd
Llesiant meddwl	Ni nodwyd unrhyw dystiolaeth	?	B i H	✱✱✱	✓	B i H
Unigrwydd cymdeithasol				Ni nodwyd unrhyw dystiolaeth	?	B i H
Anhwylder meddwl				✱✱✱	✓✓ (llifogydd) ✓ (gwres ac effeithiau anuniongyrchol eraill)	B i H
Hunanladdiad				Ni nodwyd unrhyw dystiolaeth ar gyfer Cymru	?	Ni nodwyd unrhyw dystiolaeth ar gyfer Cymru

✓✓ Cadarnhawyd ✓ Tebygol ? Posibl ✱✱✱ Mawr ✱✱ Cymedrol ✱ Bach B Tymor byr C Tymor canolig H Tymor hir

Sut mae newid hinsawdd yn effeithio ar iechyd a llesiant meddwl?

Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd

- Gwella rheolaeth a chyfranogiad trwy gymryd camau i liniaru newid hinsawdd
- Adeiladu gwydnwch a chydlyniant cymunedol
- Gwirfoddoli a helpu eraill i gymryd camau i fynd i'r afael â'r newid hinsawdd ac wrth ymateb i ddigwyddiadau tywydd eithafol ac adferiad ohonynt
- Dysgu sgiliau newydd
- Mwy o weithgarwch awyr agored a chysylltiadau â'r amgylchedd naturiol mewn mannau gwyrdd a glas

Effeithiau negyddol

- Teimladau o bryder a gorbryder am ansicrwydd y dyfodol
- Teimladau o golled, trallod a galar
- Unigrwydd cymdeithasol
- Iselder
- Anhwylder Straen Wedi Trawma ar ôl profi digwyddiad tywydd eithafol hy llifogydd
- Anhwylderau gorbryder
- Symptomau gwaeth anhwylderau meddwl a dementia

D5.1 Tai

Nodweddion yr effaith ar dai

Dwysedd	Tebygolrwydd	Hyd	Dwysedd	Tebygolrwydd	Hyd
Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd			Effeithiau negyddol		
✸✸	?	B i H	✸✸ / ✸✸✸	✓ / ✓✓	B i H

Cadarnhawyd · Tebygol · Posibl · Mawr · Camedrol · Bach · B Tymor byr · C Tymor canolig · H Tymor hir

Sut mae effeithiau newid hinsawdd ar dai yn effeithio ar iechyd a llesiant?

Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd

- Llai o farwolaethau a morbidrwydd oherwydd tywydd oer yn y tymor hir
- Gwell effeithlonrwydd ynni
- Potensial ar gyfer costau gwresogi is yn y tymor hir oherwydd tymereddau uwch

Effeithiau Negyddol

- Cynnydd mewn lleithder a llwydni
- Effeithiau negyddol ar iechyd anadlol
- Cynnydd mewn difrod i dai oherwydd tywydd eithafol a llifogydd
- Cynnydd mewn costau atgyweirio ac ôl-osod
- Cynnydd mewn gorboethi
- Ansawdd aer dan do gwaeth
- Mwy o risg o ymsuddiant
- Anafiadau oherwydd tywydd eithafol yn effeithio ar dai ee gwyntoedd cryfion
- Gorboethi mewn cartrefi oherwydd mesurau effeithlonrwydd ynni ee diffyg awyru

Iechyd Cyhoeddus Cymru
Public Health Wales

D5.2 Ansawdd aer

Nodweddion yr effaith ar iechyd a llesiant yn sgil newidiadau mewn ansawdd aer yn yr awyr agored

Dwysedd	Tebygolrwydd	Hyd	Dwysedd	Tebygolrwydd	Hyd
Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd			Effeithiau negyddol		
✹✹	?	B i H	✹✹	?	B i H

Cadarnhawyd · Tebygol · Posibl · ✹✹✹ Mawr · ✹✹ Cymedrol · ✹ Bach · B Tymor byr · C Tymor canolig · H Tymor hir

Sut mae effeithiau newid hinsawdd ar ansawdd aer yn yr awyr agored yn effeithio ar iechyd a llesiant?

Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd

- Datgarboneiddio cynhyrchu trydan a thrafnidiaeth yn arwain at lai o allyriadau nwyon tŷ gwydr a deunydd gronynnol yn arwain at wella ansawdd aer
- Gall mwy o fuddsoddiad mewn trafnidiaeth gyhoeddus wedi'i datgarboneiddio a theithio llesol arwain at ganlyniadau iechyd cadarnhaol drwy allyridadau is, gwell answdd aer, a mwy o weithgarwch corfforol

Effeithiau negyddol

- Marwolaeth
- Morbidrwydd anadlol
- Derbyniadau anadlol i'r ysbyty
- Ymatebion alergenaidd i baill
- Effeithiau negyddol ar iechyd meddwl
- Crynodiadau uwch o osôn a llygryddion eraill
- Mwy o lygryddion o danau gwyllt

D5.3/P6.2 Llifogydd

Nodweddion effaith llifogydd ar iechyd a llesiant

Dwysedd	Tebygolrwydd	Hyd	Dwysedd	Tebygolrwydd	Hyd
Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd			Effeithiau negyddol		
			Mawr (✸✸✸)	Cadarnhawyd (✔✔)	B i H

Cadarnhawyd · Tebygol · Posibl · Mawr · Cymedrol · Bach · B Tymor byr · C Tymor canolig · H Tymor hir

Sut mae effeithiau newid hinsawdd ar lifogydd yn effeithio ar iechyd a llesiant?

Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd

- Cyfle i adeiladu gwydnwch a chydlyniant cymunedol
- Cyd-gymorth
- Systemau rhybudd cynnar
- Ymgysylltu cymunedol o ran datblygu a gweithredu polisïau a chynlluniau Rheoli Perygl Llifogydd ac Erydu Arfordirol

Effeithiau negyddol

- Marwolaeth neu anafiadau
- Effeithiau hirdymor a difrifol ar iechyd a llesiant meddwl gan gynnwys iselder ac Anhwylder Straen Wedi Trawma
- Effeithiau economaidd ar incwm, bywoliaethau a chyflogaeth
- Amharu ar addysg
- Colli lleoedd gwerthfawr yn arwain at drallod emosiynol ("solastalgia")
- Difrod i gartrefi
- Amharu ar fynediad i wasanaethau
- Salwch yn deillio o ddŵr halogedig
- Colli amwynder twristiaeth, adloniadol a hamdden
- Difrod i safleoedd diwylliannol a threftadaeth
- Difrod ac aflonyddwch i drafnidiaeth a seilwaith
- Colled a difrod i eiddo
- Amharu ar gymorth cymdeithasol
- Straen ac aflonyddwch oherwydd dadleoli dros dro neu barhaol (Gweler Adran D3.2)

D5.4 Tymheredd uwch a gwres eithafol

Nodweddion effeithiau tymheredd uwch a gwres eithafol

Dwysedd	Tebygolrwydd	Hyd	Dwysedd	Tebygolrwydd	Hyd
Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd			Effeithiau negyddol		
		C i H			B i H

Cadarnhawyd Tebygol Posibl Mawr Cymedrol Bach B Tymor byr C Tymor canolig H Tymor hir

Sut mae cynnydd mewn tymheredd a gwres eithafol yn sgil newid yn yr hinsawdd yn effeithio ar iechyd a llesiant?

Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd

- Llai o forbidrwydd a marwolaethau sy'n gysylltiedig ag oerfel yn y tymor hir

Effeithiau negyddol

- Marwolaethau o gyflyrau anadlol, cardiofasgwlaidd, cysylltiedig â dementia, a chamddefnyddio alcohol a sylweddau
- Dadhydradu
- Salwch sy'n gysylltiedig â gwres
- Effeithiau negyddol ar ganlyniadau genedigaeth
- Mwy o anafiadau a damweiniau, gan gynnwys boddi
- Arwahanrwydd cymdeithasol
- Symptomau gwaeth anhwylder meddwl
- Trais
- Hunanladdiad
- Clefyd a gludir gan fwyd
- Galw cynyddol ar wasanaethau iechyd
- Llai o gynhyrchiant
- Aflonyddwch a difrod i seilwaith a thrafnidiaeth

D5.5 Cyflenwad ac ansawdd dŵr

Nodweddion yr effaith ar gyflenwad ac ansawdd dŵr

	Dwysedd	Tebygolrwydd	Hyd	Dwysedd	Tebygolrwydd	Hyd
	Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd			Effeithiau negyddol		
Cyflenwad dŵr				✱✱ ond ✱✱✱ i bobl sy'n dibynnu ar gyflenwadau dŵr preifat	Tebygol / Cadarnhawyd	B to H
Ansawdd Dŵr				✱✱ ond ✱✱✱ yn ystod digwyddiadau penodol, e.e. llifogydd, tanau gwyllt, glawiad uchel ac ati.	Cadarnhawyd	B to H

Cadarnhawyd | Tebygol | Posibl | ✱✱✱ Mawr | ✱✱ Cymedrol | ✱ Bach | B Tymor byr | C Tymor canolig | H Tymor hir

Sut mae newid hinsawdd yn effeithio ar gyflenwad ac ansawdd dŵr?

Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd

- Ni nodwyd unrhyw rai

Effeithiau negyddol

- Mwy o law a llifogydd yn arwain at ansawdd dŵr is
- Gall bod yn agored i ddŵr yfed neu ymdrochi halogedig achosi salwch, haint a phroblemau gastroberfeddol
- Tymheredd uwch a llif dŵr isel yn cynyddu crynodiad llygryddion
- Tebygolrwydd cynyddol o gyfnodau o sychder/prinder dŵr
- Mae straen ac effeithiau iechyd meddwl yn gysylltiedig â sychder ar nifer o grwpiau poblogaeth

D5.6 Amgylchedd naturiol a bioamrywiaeth

Nodweddion yr effaith ar amgylcheddau naturiol a bioamrywiaeth

Dwysedd	Tebygolrwydd	Hyd	Dwysedd	Tebygolrwydd	Hyd
Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd			Effeithiau negyddol		
		B i H			B i H

Cadarnhawyd · Tebygol · Posibl · Mawr · Cymedrol · Bach · B Tymor byr · C Tymor canolig · H Tymor hir

Sut mae effeithiau newid hinsawdd ar amgylcheddau naturiol yn effeithio ar iechyd a llesiant?

Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd

- Gall strategaethau lliniaru natur fod o fudd i iechyd a llesiant ee, trwy gael gwared ar lygryddion aer, atal llifogydd, lleihau effeithiau gwres newid hinsawdd a chynyddu mynediad i fannau gwyrdd a naturiol.

Effeithiau negyddol

- Colled, amhariad neu ddifrod i wasanaethau ecosystem fel aer a dŵr glân
- Amharu ar gynhyrchu, sicrwydd a chyflenwad bwyd
- Colli neu ddifrod i fynediad i amgylcheddau naturiol gwerthfawr sy’n darparu buddion i lesiant corfforol, meddwl a chymdeithasol a mynd i’r afael ag anghydraddoldebau

D5.7 Tirlithriadau a thomenni glo

Nodweddion yr effaith ar:

Dwysedd	Tebygolrwydd	Hyd	Dwysedd	Tebygolrwydd	Hyd
Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd			Effeithiau negyddol		
			Mawr pryd/lle maent yn digwydd	Posibl / Tebygol	B i H

Cadarnhawyd · Tebygol · Posibl · Mawr · Cymedrol · Bach · B Tymor byr · C Tymor canolig · H Tymor hir

Effeithiau tirlithriadau ar iechyd a llesiant

Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd

- Rheoli tir yn gynaliadwy

Effeithiau negyddol

- Injury
- Marwolaeth
- Costau economaidd
- Amhariad ar fynediad i wasanaethau
- Llesiant meddwl (mwy o orbryder)

D5.8 Tanau gwyllt

Nodweddion effaith tanau gwyllt ar iechyd a llesiant

Dwysedd	Tebygolrwydd	Hyd	Dwysedd	Tebygolrwydd	Hyd
Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd			Effeithiau negyddol		
			Mawr (✱✱✱) yr ardaloedd yr effeithir arnynt	Tebygol	B i H

Cadarnhawyd | Tebygol | Posibl | ✱✱✱ Mawr | ✱✱ Cymedrol | ✱ Bach | B Tymor byr | C Tymor canolig | H Tymor hir

Sut mae effaith newid hinsawdd ar danau gwyllt yn effeithio ar iechyd a llesiant?

Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd

- Ni nodwyd unrhyw rai

Effeithiau negyddol

- Llygredd aer
- Llygredd dŵr
- Effeithiau negyddol ar iechyd anadlol a chardiofasgwlaidd
- Llosgiadau
- Effeithiau negyddol ar iechyd a llesiant
- Marwolaethau oherwydd anadlu mwg tanau gwyllt
- Llid llygaid a llai o weledEdd

D5.9 Clefydau a gludir gan fector

Nodweddion effaith newid hinsawdd ar glefydau a gludir gan fector

Dwysedd	Tebygolrwydd	Hyd	Dwysedd	Tebygolrwydd	Hyd
Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd			Effeithiau negyddol		
			✸✸ tymor byr i ganolig ✸✸✸ yn y tymor hir	?	B i H

Cadarnhawyd · Tebygol · Posibl · ✸✸✸ Mawr · ✸✸ Cymedrol · ✸ Bach · B Tymor byr · C Tymor canolig · H Tymor hir

Sut mae newid hinsawdd yn effeithio ar glefydau a gludir gan fector a chlefydau milheintiol?

Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd

- Ni nodwyd unrhyw rai

Effeithiau negyddol

- Cynnydd posibl mewn clefyd Lyme trwy drogod
- Cynnydd posibl mewn clefydau a drosglwyddir gan mosgitos a culex

D6.1/P5 Amodau Gwaith

Grwpiau galwedigaethol allweddol yr effeithir arnynt yn cynnwys:

- Gweithwyr awyr agored: amaethyddiaeth, coedwigaeth, pysgota, cyfleustodau, cynnal a chadw ac adeiladu
- Gweithwyr gofal iechyd, gofal cymdeithasol a gwasanaethau brys
- Gweithgynhyrchu
- Trafnidiaeth
- Addysg
- Carchardai

Nodweddion effaith newid hinsawdd ar amodau gwaith

Dwysedd	Tebygolrwydd	Hyd	Dwysedd	Tebygolrwydd	Hyd
Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd			Effeithiau negyddol		
Ni nodwyd unrhyw dystiolaeth	?	Ni nodwyd unrhyw dystiolaeth	✷✷ i ✷✷✷ ar gyfer gweithluoedd risg uchel	✓	B i H

Cadarnhawyd · Tebygol · Posibl · ✷✷✷ Mawr · ✷✷ Cymedrol · ✷ Bach · B Tymor byr · C Tymor canolig · H Tymor hir

Sut mae effeithiau newid hinsawdd ar amodau gwaith yn effeithio ar iechyd a llesiant?

Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd

- Gostyngiad posibl mewn anafiadau cysylltiedig â gwaith a achosir gan oerfel

Effeithiau negyddol

- Mwy o salwch ac anafiadau cysylltiedig â gwres
- Anafiadau a marwolaethau oherwydd tywydd eithafol/llifogydd
- Salwch gastroberfeddol o ddod i gysylltiad â llifogydd
- Salwch anadlol o ddod i gysylltiad â thanau gwyllt ac ansawdd aer gwael
- Straen, aflonyddwch cwsg ac iechyd meddwl o ddod i gysylltiad â mwy o argyfyngau/trychinebau
- Niwed i'r croen oherwydd mwy o ymbelydredd uwch-fioled B
- Mwy o amlygiad i glefydau a gludir gan fector

D6.2 Datblygiad economaidd a sgiliau

Nodweddion yr effaith ar ddatblygiad economaidd a sgiliau

Dwysedd	Tebygolrwydd	Hyd	Dwysedd	Tebygolrwydd	Hyd
Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd			**Effeithiau negyddol**		
✱✱ i ✱✱✱	?	B i H	✱✱✱	✔✔	B i H

✔✔ Cadarnhawyd ✔ Tebygol ? Posibl ✱✱✱ Mawr ✱✱ Cymedrol ✱ Bach B Tymor byr C Tymor canolig H Tymor hir

Sut mae effeithiau newid hinsawdd ar yr economi a sgiliau yn effeithio ar iechyd a llesiant?

Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd

- Ehangu cyfleoedd cysylltiedig â thwristiaeth
- Sgiliau, diwydiannau a swyddi newydd yn cael eu creu yn gysylltiedig ag "economi werdd" / datgarboneiddio
- Datblygu "economi gylchol" a chyfleoedd cysylltiedig

Effeithiau negyddol

- Llai o gynhyrchiant ac effeithiau ar iechyd staff oherwydd tymereddau uwch/gwres eithafol
- Effeithiau negyddol ar amodau economaidd sy'n effeithio ar incwm unigolion a theuluoedd a sicrwydd economaidd
- Aflonyddwch, llai o gynhyrchiant a chostau ychwanegol i fusnes yn gysylltiedig ag effeithiau uniongyrchol cyfunol a chronnus o dywydd eithafol, tywydd poeth, llifogydd, prinder dŵr, cynnydd yn lefel y môr ac erydu arfordirol
- Aflonyddwch, llai o gynhyrchiant a chostau ychwanegol i fusnes yn gysylltiedig ag effeithiau anuniongyrchol megis difrod i seilwaith a thrafnidiaeth
- Aflonyddu ar gadwyni cyflenwi a rhwydweithiau dosbarthu
- Cost ac argaeledd cyllid, buddsoddiad ac yswiriant
- Effeithiau negyddol ar dwristiaeth oherwydd difrod amgylcheddol
- Ehangu anghydraddoldebau os na chaiff buddion datgarboneiddio a'r "economi werdd" eu rhannu'n gyfartal

D7.1 Iechyd a gofal cymdeithasol: mynediad a darpariaeth

Nodweddion yr effaith ar iechyd a gofal cymdeithasol

Dwysedd	Tebygolrwydd	Hyd	Dwysedd	Tebygolrwydd	Hyd
Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd			Effeithiau negyddol		
		B i H	i mewn amgylchiadau penodol.	/	B i H

Cadarnhawyd Tebygol Posibl Mawr Cymedrol Bach B Tymor byr C Tymor canolig H Tymor hir

Sut mae newid hinsawdd yn effeithio ar fynediad a darparu gwasanaethau iechyd a gofal cymdeithasol?

Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd

- Llai o forbidrwydd a marwolaethau sy'n gysylltiedig ag oerfel yn y tymor hir
- Datblygu modelau newydd o ofal gwydn gan gynnwys darparu gwasanaethau digidol/rhithwir
- Datgarboneiddio iechyd a gofal cymdeithasol
- Cynyddu cynaliadwyedd amgylcheddol gwasanaethau iechyd a gofal cymdeithasol

Effeithiau negyddol

- Aflonyddu ar fynediad a darparu gwasanaethau oherwydd tywydd eithafol a llifogydd
- Gorboethi mewn ysbytai a lleoliadau gofal
- Tymereddau uwch a thywydd poeth yn achosi morbidrwydd a marwolaethau ychwanegol
- Tymereddau uwch a thywydd poeth yn effeithio ar seilwaith TG, offer a meddyginiaethau
- Effeithiau ar iechyd a llesiant y gweithlu gan gynnwys straen a salwch sy'n gysylltiedig â gwres
- Galwadau ychwanegol a newydd ar wasanaethau yn deillio o effeithiau cronnol newid hinsawdd ar draws y boblogaeth

D7.2 Addysg

Nodweddion yr effaith ar addysg

Dwysedd	Tebygolrwydd	Hyd	Dwysedd	Tebygolrwydd	Hyd
Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd			Effeithiau negyddol		
✱✱	?	B i H	✱✱ i ✱✱✱ mewn rhai amgylchiadau	✓	B i H

✓✓ Cadarnhawyd ✓ Tebygol ? Posibl ✱✱✱ Mawr ✱✱ Cymedrol ✱ Bach B Tymor byr C Tymor canolig H Tymor hir

Sut mae newid hinsawdd yn effeithio ar addysg?

Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd

- Gall addysg ddarparu gwybodaeth, sgiliau, ymddygiad a galluoedd i gefnogi addasu i newid hinsawdd, cynaliadwyedd a gwydnwch
- Gall addysg rymuso a galluogi pobl i wneud dewisiadau a gweithredu ar newid hinsawdd fel dinasyddion

Effeithiau negyddol

- Amharu ar addysg oherwydd digwyddiadau tywydd eithafol, gan gynnwys llifogydd
- Difrod i seilwaith addysg a darparu gwasanaethau
- Amharu ar drafnidiaeth ysgol.
- Salwch sy'n gysylltiedig â gwres a gostyngiad mewn dysgu effeithiol oherwydd gorboethi mewn adeiladau ysgol a chyfleusterau preswyl
- Effeithiau ar ddeilliannau addysgol a llesiant meddwl o darfu ar addysg

D8.1 Trafnidiaeth

Nodweddion yr effaith ar drafnidiaeth

Dwysedd	Tebygolrwydd	Hyd	Dwysedd	Tebygolrwydd	Hyd
Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd			**Effeithiau negyddol**		
✱✱ (Cymedrol)	Tebygol	B i H	✱✱ i ✱✱✱ (Cymedrol i Mawr)	Cadarnhawyd	B i H

Cadarnhawyd | Tebygol | Posibl | ✱✱✱ Mawr | ✱✱ Cymedrol | ✱ Bach | B Tymor byr | C Tymor canolig | H Tymor hir

Sut mae effeithiau newid hinsawdd ar drafnidiaeth yn effeithio ar iechyd a llesiant?

Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd

- Gall mwy o fuddsoddiad mewn trafnidiaeth gyhoeddus wedi'i ddatgarboneiddio a theithio llesol arwain at ganlyniadau iechyd cadarnhaol drwy allyriadau is, ansawdd aer gwell, a mwy o weithgarwch corfforol

Effeithiau negyddol

- Difrod i seilwaith a rhwydweithiau thrafnidiaeth
- Amharu ac oedi wrth deithio
- Amharu ar ddosbarthu nwyddau hanfodol
- Amharu ar fynediad i wasanaethau ac addysg
- Amharu ar gyfranogiad cymdeithasol yn arwain at ynysu cymdeithasol
- Amharu ar ddarparu gwasanaethau brys a iechyd a gofal cymdeithasol
- Effeithiau economaidd

D8.2 Seilwaith

Nodweddion yr effaith ar seilwaith

Dwysedd	Tebygolrwydd	Hyd	Dwysedd	Tebygolrwydd	Hyd
Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd			Effeithiau negyddol		
			Mawr (3 seren) pan fo tywydd eithafol yn digwydd	Cadarnhawyd	B i H

Cadarnhawyd · Tebygol · Posibl · Mawr · Cymedrol · Bach · B Tymor byr · C Tymor canolig · H Tymor hir

Sut mae effeithiau newid hinsawdd ar seilwaith yn effeithio ar iechyd a llesiant?

Effeithiau cadarnhaol/cyfleoedd

- Datblygu seilwaith ac asedau cyhoeddus cynaliadwy a chadarn

Effeithiau negyddol

- Cynnydd yn amlder a difrifoldeb difrod ac aflonyddwch i seilwaith hanfodol gan gynnwys trafnidiaeth, rhyngrwyd, ynni a dŵr
- Effeithiau economaidd atgyweirio
- Anafiadau a damweiniau yn deillio o ddifrod i seilwaith
- Amharu ar drafnidiaeth sy'n effeithio ar fynediad at nwyddau hanfodol, gwasanaethau a chysylltiadau cymdeithasol a'r cyflenwad ohonynt
- Amharu ar gyflenwad ynni, rhyngrwyd a thelathrebu yn effeithio ar weithrediad gwasanaethau hanfodol
- Gallai effeithiau ar seilwaith dŵr neu garthffosiaeth a achosir gan lifogydd halogi cyflenwadau dŵr cyhoeddus ac achosi salwch gastroberfeddol

Canfyddiadau eraill yn yr HIA

Mae yna ffactorau cyd-destunol sydd hefyd yn dylanwadu ar effeithiau iechyd a llesiant gan gynnwys:

- Democratiaeth, gwneud penderfyniadau ac ymgysylltu â'r gymuned
- Ffactorau seicogymdeithasol ac ymddygiadol
- Cyfryngau cymdeithasol a chyfathrebu (gan gynnwys cyfathrebu risg)
- Datblygu cynaliadwy a datgarboneiddio

GIG CYMRU NHS WALES | Iechyd Cyhoeddus Cymru | Public Health Wales

Meysydd gweithredu

Maes gweithredu 1:
Gweithredu ar yr effeithiau ar iechyd a nodwyd yn yr HIA

Gall y data a'r dystiolaeth ar effeithiau ar iechyd a llesiant, ac anghydraddoldebau a geir yn yr HIA helpu i lywio camau gweithredu traws-sector ar draws camau'r cylch cynllunio addasu (Llywodraeth Cymru, 2013) (Ffigur 3 isod). Er enghraifft:

- **Dechrau:** gall y dystiolaeth a'r canfyddiadau yn yr HIA gefnogi fframio negeseuon allweddol ar newid hinsawdd a'r cwmpas ar gyfer canlyniadau ac ymyriadau cynllunio addasu.
- **Ymchwilio:** gall y sylfaen dystiolaeth yn yr HIA lywio ymchwiliad i effeithiau perthnasol allweddol newid hinsawdd ar bobl, lleoedd a sefydliadau ochr yn ochr ag arbenigedd a mewnwelediadau lleol a sectoraidd.
- **Cynllunio:** gall yr HIA gefnogi dethol a blaenoriaethu effeithiau i'w hystyried wrth gynllunio addasiadau.
- **Monitro a gwerthuso:** gellir defnyddio'r HIA i nodi dangosyddion i fonitro effeithiau newid hinsawdd a chanlyniadau camau gweithredu ac ymyriadau ymaddasol.

Gallai enghreifftiau o gymhwyso fod fel a ganlyn:

- Asesiadau risg hinsawdd lleol seiliedig ar le
- Cynllunio addasu ar gyfer gwasanaethau neu leoliadau penodol ee ysgolion, gweithleoedd, gwasanaethau sy'n gweithio gydag oedolin hŷn
- Strategaethau iechyd y boblogaeth ac anghydraddoldebau iechyd
- addasu hinsawdd ac asesiadau bregusrwydd
- Asesiadau a chynlluniau llesiant Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus
- Cynlluniau Byrddau Iechyd Lleol

Maes gweithredu 2:
Cymhwyso'r sylfaen dystiolaeth ar fesurau addasu a lliniaru effeithiol a gwerthuso effeithiau

- Buddsoddi mewn camau gweithredu wedi'u harwain gan wyliadwriaeth iechyd y cyhoedd cryfach, cadarn a rheolaidd a gwybodaeth am effeithiau iechyd, llesiant a thegwch newid hinsawdd a digwyddiadau tywydd eithafol yng Nghymru.

- Cymhwyso camau gweithredu sy'n seiliedig ar dystiolaeth lle nodir hynny ar ymyriadau i gefnogi addasu i newid hinsawdd a chyd-fuddiannau i iechyd sy'n deillio o liniaru newid hinsawdd (am ddolenni i enghreifftiau gweler Atodiadau D ac E).

Maes gweithredu 3:
Gwella camau gweithredu ar liniaru ac addasu drwy fuddsoddiad hirdymor mewn meithrin gallu a chamau ataliol

- Gwella buddsoddiad mewn ymatebion tywydd eithafol – gan gydnabod y bydd y rhain yn dod yn amlach ac yn fwy difrifol, gan gynnwys ymyriadau ymddygiadol iechyd a llesiant a chanllawiau seiliedig ar leoliadau ar dywydd poeth. Sicrhau yr eir i'r afael ag anghenion grwpiau allweddol o'r boblogaeth sy'n agored i niwed, er enghraifft, oedolion hŷn, plant ifanc, pobl ddigartref.

- Gwella cynlluniau brys a chynlluniau wrth gefn ar gyfer tywydd eithafol a llifogydd, er mwyn atal a lliniaru effeithiau iechyd a llesiant byrdymor, tymor canolig a hirdymor digwyddiadau.

- Meithrin capasiti a gallu ymaddasol ar draws y GIG, Cyrff Cyhoeddus a sectorau eraill a sicrhau bod iechyd, llesiant a thegwch yn cael eu hintegreiddio mewn cynlluniau addasu traws-sector.

- Meithrin gallu gweithlu iechyd y cyhoedd arbenigol ac ehangach yn awr ac yn y dyfodol i gwrdd â heriau'r argyfwng hinsawdd er enghraifft, arweinyddiaeth ar newid hinsawdd, ymgysylltu â'r gymuned, cyfathrebu risg, dadansoddi a dehongli data integredig ar newid hinsawdd ac iechyd a llesiant y boblogaeth, gweithredu a gwerthuso ymyriadau a strategaethau addasu. Cydnabyddir hyn yn Strategaeth Newid Hinsawdd Cyfadran Iechyd y Cyhoedd (Cyfadran Iechyd y Cyhoedd, 2023).

Maes gweithredu 3:
Gwella camau gweithredu ar liniaru ac addasu drwy fuddsoddiad hirdymor mewn meithrin gallu a chamau ataliol

- Cynnwys newid hinsawdd yn rolau swyddi allweddol y sector cyhoeddus (gan gynnwys y GIG) ac ymgynghori â'r gweithlu ar y sgiliau sydd eu hangen i allu ystyried ac addasu ymddygiad i hyn.
- Gwella cymorth, datblygu arweinyddiaeth a rhwydweithiau dysgu cymheiriaid ar gyfer staff sy'n gweithio ar yr agenda newid hinsawdd, gan gydnabod cynnwys meddyliol ac emosiynol y gwaith.
- Datblygu offer ac adnoddau newid hinsawdd ac addasu iechyd, gydag ymyriadau addasu a argymhellir ac sy'n seiliedig ar dystiolaeth, y gellir eu defnyddio gan gyrff cyhoeddus, Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus a chymunedau i ystyried sut y gellir gwneud y mwyaf o iechyd a llesiant yn gadarnhaol a lliniaru effaith negyddol anfwriadol mewn cynlluniau addasu a chynlluniau cysylltiedig.
- Defnyddio dulliau fel HIA a MWIA i ddeall yn well effeithiau polisi a chynlluniau addasu i'r newid hinsawdd ac ymatebion cynllunio at argyfwng ar iechyd a llesiant a grwpiau poblogaeth sy'n agored i niwed.

Maes gweithredu 4:
Gwella atal a chynnwys y cyhoedd trwy gyfathrebu ac addysg

- Gellir cefnogi ymdrechion i annog gweithredu i liniaru ac addasu i newid hinsawdd trwy gymhwyso gwyddor ymddygiad a'r sylfaen dystiolaeth ar gyfathrebu risg. Mae gwerthuso effaith negeseuon cyhoeddus hefyd yn hanfodol.

- Mae angen gwybodaeth glir y gellir ymddiried ynddi i'r cyhoedd a deunyddiau addysgu o ansawdd uchel nad ydynt yn rhagfarnllyd ar gyfer ysgolion ar newid hinsawdd, sy'n mynd i'r afael â phryderon y cyhoedd ac yn cefnogi gweithredu a arweinir gan ddinasyddion a'r gymuned ar newid hinsawdd.

- Mae iaith yn bwysig a gall effeithio ar sut mae pobl yn teimlo am newid hinsawdd, a'u tebygolrwydd o weithredu. Dylai cyfathrebiadau cyhoeddus osgoi creu ymdeimlad o ddiffyg grym ac yn lle hynny nodi'r camau effeithiol y gall pobl eu cymryd gyda'i gilydd. Mae'n bwysig rhoi ymdeimlad o obaith ac optimistiaeth trwy negeseuon cadarnhaol ond realistig ac mae cyfle i annog unigolion i gymryd rheolaeth o'u dyfodol a siapio eu hymddygiad i helpu i liniaru newid hinsawdd.

- Mae grymuso pob dinesydd, yn enwedig pobl ifanc, i gymryd rhan mewn gweithredu ar yr hinsawdd yn ganolog i Gonfensiwn Fframwaith y Cenhedloedd Unedig ar newid hinsawdd "Gweithredu ar Grymuso Hinsawdd", a chytunodd Cyngres y Pleidiau (COP) 27 ar gynllun gweithredu pedair blynedd i rymuso holl aelodau'r gymdeithas i gymryd rhan mewn gweithredu hinsawdd (UNFCCC, 2022). Mae gan randdeiliaid yng Nghymru y cyfle i gydweithio i gyflawni'r weledigaeth hon.

Maes gweithredu 5:
Gwella cyfranogiad y cyhoedd a gwydnwch cymunedol

- Gwella rheolaeth, gwydnwch a chyfranogiad trwy brosesau gwneud penderfyniadau democrataidd, llywodraethu, ac ymgysylltu cymunedol mewn polisi a chynllunio newid hinsawdd, er enghraifft, polisi llifogydd ac erydu arfordirol.
- Gwella gallu a chapasiti ar gyfer arferion ymgysylltu cymunedol effeithiol a chyfathrebu risg wrth gynllunio addasiadau, er enghraifft, rheoli perygl llifogydd ac erydu arfordirol.
- Creu buddsoddiad cynaliadwy mewn gwydnwch cymunedol, gweithredu a arweinir gan y gymuned ar newid hinsawdd a strwythurau cymorth cymdeithasol, er enghraifft, trwy rwydweithiau cyd-gymorth, rolau cymunedol mewn ymatebion brys, lleihau arwahanrwydd cymdeithasol, trafnidiaeth gymunedol, gwelliannau amgylcheddol, a chamau addasu a lliniaru eraill a yrrir yn lleol.
- Defnyddio HIA a MWIA fel cyfrwng i ymgysylltu â chymunedau.

Maes gweithredu 6: **Gwella integreiddio a chydweithio**

- Cryfhau'r broses o integreiddio effeithiau iechyd, llesiant a thegwch i'r gwaith o ddatblygu polisi addasu a lliniaru newid hinsawdd, i wneud y mwyaf o gyfleoedd ar gyfer iechyd a llesiant, ac atal neu liniaru canlyniadau anfwriadol, er enghraifft drwy gymhwyso HIA.

- Er bod cynlluniau ar gyfer addasu corfforaethol a pharhad busnes ar gyfer gwasanaethau cyhoeddus yn bwysig, mae angen mecanweithiau atebolrwydd a llywodraethu clir er mwyn cynllunio ar gyfer effeithiau trawsbynciol a chronnus ar sail lle ac ar iechyd y boblogaeth yn sgil newid hinsawdd sy'n mynd y tu hwnt i ffiniau sefydliadol.

- Mae deall y cyd-destun lleol yn hanfodol wrth ddatblygu strategaethau ac ymyriadau addasu (Kovats a Brisley, 2021). Gall asesiadau risg hinsawdd integredig sy'n seiliedig ar le, wedi'u hategu gan strwythur llywodraethu traws-sefydliadol lleol gefnogi'r gwaith o gyflawni addasu yn seiliedig ar le a phoblogaeth leol.

- Mae angen i fusnesau a chyflogwyr gynllunio ar gyfer addasu i effeithiau newid hinsawdd gan gynnwys ar gyfer mwy o wres, llifogydd ac amharu ar seilwaith a allai effeithio ar eu gweithrediadau ac iechyd, llesiant a chynhyrchiant eu gweithlu.

Maes gweithredu 6: **Gwella integreiddio a chydweithio**

- Dylid ystyried effaith newid hinsawdd ar y cyd â materion mawr eraill yng Nghymru, er enghraifft, pandemig COVID-19, Brexit a'r argyfwng costau byw, a'r effeithiau cronnol a gaiff yr heriau lluosog hyn.
- Mae llawer o synergeddau ar draws meysydd polisi a allai hwyluso iechyd a llesiant, a lliniaru effaith newid hinsawdd a hyrwyddo datblygu cynaliadwy. Mae hyn yn cynnwys, er enghraifft, ffyrdd gwell o weithio'n ddigidol a darparu gwasanaethau, dulliau trafnidiaeth a chynllunio defnydd tir gwell.
- Mae newid hinsawdd yn fater o bwysigrwydd rhyngwladol a chenedlaethol ac mae'n mynd y tu hwnt i bob ffin ac awdurdodaeth. Mae angen i randdeiliaid weithio ar y cyd ar draws y pedair gwlad ac yn rhyngwladol.

Maes gweithredu 7:
Buddsoddi mewn cyd-fuddiannau i iechyd

- Sicrhau bod polisïau a buddsoddiadau lliniaru newid hinsawdd a datgarboneiddio ar draws sectorau yn sicrhau'r cyd-fuddiannau gorau i iechyd ac atal anghydraddoldebau cynyddol ac effeithiau negyddol ar iechyd a llesiant – gall cymhwyso HIA gefnogi hyn.
- Buddsoddi mewn seilwaith sy'n gallu gwrthsefyll hinsawdd mewn cynllunio gofodol, er enghraifft, i liniaru effeithiau tywydd poeth, galluogi cynaliadwyedd gweithgarwch corfforol awyr agored, chwaraeon a chwarae egnïol.
- Buddsoddi mewn datblygu sgiliau ymarferol a mecanweithiau rhannu sgiliau ar gyfer byw'n gynaliadwy, er enghraifft, atgyweirio, tyfu bwyd yn lleol.
- Buddsoddi mewn strategaethau i gynyddu gweithgarwch corfforol ac iechyd meddyliol, er enghraifft, trwy ragnodi cymdeithasol a gwirfoddoli, gan ystyried y potensial ar gyfer gwell cyfleoedd ar gyfer gweithgareddau hamdden awyr agored a theithio llesol oherwydd newid hinsawdd.

Maes gweithredu 8:
Ymchwil bellach

- Dylid defnyddio'r sylfaen dystiolaeth bresennol ar effeithiau newid hinsawdd ar iechyd a llesiant sydd wedi'i chynnwys yn yr adroddiad HIA hwn ac yn yr Asesiadau Risg Newid Hinsawdd ar gyfer Cymru a'r DU (Netherwood, 2021; Kovats a Brisley, 2021) i lywio'r gwaith o weithredu a gwerthuso polisi addasu ac ymyriadau i ddiogelu iechyd y boblogaeth.
- Bydd Ymddiriedolaeth GIG Iechyd Cyhoeddus Cymru yn defnyddio canfyddiadau'r HIA, ac ymgysylltu â rhanddeiliaid eraill, i ddatblygu agenda ymchwil ar newid hinsawdd ac iechyd er mwyn blaenoriaethu buddsoddiad mewn gweithgarwch ymchwil a chamau gweithredu sy'n sicrhau'r effeithiau mwyaf posibl ar iechyd y boblogaeth.
- Mae angen ymchwilio ymhellach i nodi meysydd o newid a chynnydd posibl yn y galw am wasanaethau iechyd yn sgil newid hinsawdd, er enghraifft, gwasanaethau iechyd meddyliol, iechyd anadlol, gofal sylfaenol a gofal heb ei gynllunio.
- Ymchwilio a buddsoddi pellach yn natblygiad gallu, sgiliau, gwybodaeth ac offer ar gyfer cymhwyso a dehongli data gofodol iechyd a demograffig integredig i hysbysu cynllunio addasu aml-sector sy'n ystyried dimensiynau lluosog o fregusrwydd, iechyd ac effeithiau hinsawdd.
- Mae gwyddor hinsawdd, newid hinsawdd a'r sylfaen dystiolaeth ar effeithiau iechyd yn datblygu'n gyflym. Yn benodol, gyda mwy o fuddsoddiad mewn gwyliadwriaeth ac ymchwil ar effeithiau iechyd a arsylwyd yng Nghymru, bydd y sylfaen dystiolaeth ar effeithiau iechyd a llesiant newid hinsawdd yn esblygu'n gyson. Felly, bydd yn bwysig bod yr HIA hwn yn cael ei adolygu'n rheolaidd a'i ddiweddaru yn y dyfodol er mwyn parhau i fod yn arf defnyddiol i gefnogi penderfyniadau.

Maes gweithredu 8:
Ymchwil bellach

- Mae'r HIA wedi nodi bylchau sylweddol mewn data a thystiolaeth ar effeithiau iechyd yng Nghymru o wres eithafol, sychder a chlefydau a gludir gan fector a goblygiadau ar gyfer iechyd meddyliol, trais, camddefnyddio alcohol a sylweddau a pherthnasoedd teuluol a rhwng cenedlaethau yng Nghymru. Mae angen gwerthuso mesurau addasu ymhellach hefyd.

GIG CYMRU NHS WALES | Iechyd Cyhoeddus Cymru Public Health Wales

Gweithio gyda'n gilydd i greu Cymru iachach

Working together for a healthier Wales